

Ministarstvo održivog razvoja i turizma

Detaljni prostorni plan za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabl 500kV sa optičkim kablom Italija-Crna Gora sa strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu

IZVJEŠTAJ SA JAVNE RASPRAVE

ODGOVORI NA PRIMJEDBE I MIŠLJENJA SA JAVNE RASPRAVE

UVOD

Javna rasprava za DPP za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od crnogorskog primorja do Pljevalja i podvodni kabal 500kV sa optičkim kablom Italija-Crna Gora sa Strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu održana je u terminu od 26. 05. do . 26. 07. 2011.g. prema "Planu javne rasprave" koji je pripremio Ministarstvo održivog razvoja i turizma.

U sklopu Javne rasprave održani su okrugli stolovi u Opštinama Kotor, Nikšić i Pljevlja i iznijete primjedbe i sugestije koje su dostavljene nadležnom Ministarstvu. Takođe su održani i tematski okrugli stolovi na sljedeće teme:

Tema: Planski aspekti energetskih koridora

21.06.2011. godine od 11-14 h, u prostorijama Crnogorske akademije nauka i umjetnosti – CANU.

Tema: Zaštita životne sredine

23.06.2011. godine od 11-14 h, u prostorijama JP Nacionalni parkovi Crne Gore, na Vranjini.

Sve primjedbe, predloge i sugestije Ministarstvo održivog razvoja i turizma dostavilo je Obrađivaču na uvid radi davanja potrebnih odgovora:

1. primjedba br.04-140/70 od 22.06.2011.g. TERNA Spa, Gabriela Manduzio,
2. primjedba br.04-140/72 od 24.06.2011.g. JP Nacionalni parkovi Crne Gore,
3. primjedba br.04-140/73 od 24.06.2011.g. MANS, Podgorica,
4. primjedba br.04-140/74 od 24.06.2011.g. MZ Lastva Grbaljska, Opština Kotor,
5. primjedba br.04-140/75 od 27.06.2011.g. GREEN HOME, Podgorica
6. primjedba br.04-140/76 od 27.06.2011.g. OZON, Nikšić.

Obrađivač DPP-a i Strateške procijene na životnu sredinu je pažljivo analizirao sve dostavljene primjedbe, preporuke i sugestije i nastojao da pruži adekvatne odgovore, imajući pri tome u vidu izražen interes Države Crne Gore da dobije kvalitetan planski dokument kojim će moći da realizuje energetski infrastrukturni koridor.

Posebnu pažnju Obrađivač je obratio na primjedbe i sugestije iskazane na aspekt zaštite životne sredine i nastojao da u saradnji sa Ministarstvom obezbjedi adekvatne nedostajuće podatke koji će biti implementirani u Predlog plana.

U daljem radu na DPP-u i Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, Obradivač će u Predlog plana unijeti sve prihvaćene primjedbe kako bi se dobio kvalitetan planski dokument koji će omogućiti narednu fazu rada-izradu projektne dokumentacije, na način da se što je više moguće sačuva prostor i ambijentalne vrijednosti u zoni koridora i mogući negativni uticaji svedu na najmanju mjeru.

MIŠLJENJA MINISTARSTAVA I NADLEŽNIH INSTITUCIJA

Na Nacrt DPP-a i Strateške procjene uticaja na životnu sredinu stigla su sledeća mišljenja:

- **Ministarstvo saobraćaja, pomorstva** je dalo pozitivno mišljenje. Iz sektora državnih puteva dati su postojeći magistralni putni pravci koje presjeca koridor dalekovoda ili se nalaze u njegovoj blizini. Navedeni su osnovni uslovi presjecanja i vođenja dalekovoda kroz magistralne puteve. Dati su i postojeći regionalni putni pravci kao i osnovni uslovi presjecanja i vođenja dalekovoda u odnosu na regionalne puteve. Iz sektora željezničkog saobraćaja date su preporuke prema pravilniku o tehničkim normativima kojih se treba pridržavati pri projektovanju dalekovoda. Iz sektora pomorskog saobraćaja date su preporuke u skladu sa zakonom o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi kojih se treba pridržavati u početku, trajanju i završetku radova podmorskog kabla u području unutrašnjih morskih voda i teritorijalnih voda Crne Gore o čemu posebno treba obavjestiti lučku kapetaniju Bar. Takođe treba uvažiti sve uslove i ograničenja koje treba ispoštovati zbog zaštićenih zona podvodnih aktivnosti od Rta Sveti Đorđe do Rta Platamuni, u zoni kočarenja od Bigove do Platamuna kao i očuvanje prirodnog izgleda stjenovite obale i mediteranske vegetacije.
- **JP Nacionalni parkovi** je uočila probleme koje izaziva vođenje koridora kroz NP Lovćen i Durmitor. Cijenjeći važnost i donošenje Plana za državu kao strateški važnog dokumenta ukazuje se na prolazak koridora kroz drugi stepen zaštite NP Lovćen i kroz područje Durmitora i zonu Tare koja je od međunarodnog značaja. JP je u mišljenju najavilo da će iskazati stav tokom Javnih rasprava, što je i učinjeno. Nakon izvršenih prezentacija JP Nacionalni parkovi je iskazalo spremnost da prihvati istočnu varijantu prolaska kroz NP Lovćen i prolazak koridora u zoni Level Tara kroz NP Durmitor, uvažavajući činjenicu da postoje tehnička ograničenja zbog kojih nije moguće izbjeći određene zone u NP koje su pod zaštitom.

- **Prijestonica Cetinje** je dala određene sugestije: u zoni lokaliteta Majstora predlaže se da se navedeni prostor što je moguće više zaštititi da ne bi došlo do negativnih uticaja na kulturni pejzaž i spomenike kulture kao što je crkva SV. Trojice na Majstorima. Ukazano je na potrebu zaštite pri presjecanju sa planiranom žičarom Cetinje- Ivanova Korita –Kuk-Dub, dat je predlog i da se maksimalno zaštititi naselje Dubovik i zadovolji udaljenost od stambenih objekata. Za lokalitet u zoni Čevo naglašena je zaštita šuma, a u zoni Bijele Poljane voditi računa o rudniku specifičnih i kompleksnih mineralnih sirovina bijelih boksita.
- **Ministarstvo održivog razvoja i turizma - Sektor za komunalni razvoj** je dalo preporuke koje treba imati u vidu a tiču se oblasti upravljanja otpadom. Naglašeno je da treba imati u vidu lokacije za buduće regionalne sanitarne deponije u Nikšiću „Budoš“ i Pljevljima „Repetitor“, kao i za lokaciju „Trešanjski mlin“ u Kotoru. Takođe je sugerisano da se navedu sve vrste otpada koje će se stvarati na predmetnim lokacijama. Data je sugestija da se sa aspekta podudarnosti izgradnje koridora sa postojećom vodovodnom i kanalizacionom infrastrukturom još jednom izvrši provjera sa jedinicama lokalne samouprave.
- **Opština Žabljak** je dala pozitivno mišljenje.
- **Opština Kotor** nije imala značajnih primjedbi na Nacrt DPP-a svjesna neophodnosti prolaska koridora kroz teritoriju Opštine. Postavljeno je pitanje obeštećenja opštine i građana zbog uzurpacije terena i rizikom mogućeg narušavanja prirodnog ambijenta, zračenja i sl. Opština smatra da će se ovo pitanje rješavati kroz određene ugovore.
- **Ministarstvo održivog razvoja i turizma - Sektor za turistički razvoj** je dalo preporuke da se analiziraju i precizno prikažu svi negativni uticaji i šta isti podrazumijevaju posebno u smislu budućeg turističkog razvoja. Obzirom da je u fazi Nacrta rečeno da će se konačna trasa podmorskog kabla i preporučeno mjesto izlaska kabla iz mora odrediti nakon detaljnih ispitivanja morskog dna ovaj sektor je u fazi Nacrta rekao da će konačan stav sa aspekta razvoja turizma moći dati nakon navedenih detaljnih ispitivanja.

MIŠLJENJA SAVJETA DATA PRIJE POČETKA JAVNE RASPRAVE (18.04.-11.05.)

Obrađivač je u najvećoj mogućoj mjeri uvažio mišljenje i sugestije Savjeta i ugradio u fazi Nacrta plana, a zaključci naknadno urađenih studija-ekspertiza biće ugrađeni Predlog DPP-a.

SAVJET ZA PROSTORNO UREĐENJE

Br: službeno

Podgorica, 18. april 2011. godina

Ministarstvo održivog razvoja i turizma

N/r Ministru Predragu Sekuliću

Savjet za prostorno uređenje, na Sjednici održanoj 18. aprila 2011. godine, predsjedavao prof.dr Radovan Bakić, razmotrio je **DPP za koridor dalekovoda 400 kw sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kw sa optičkim kablom Italija - Crna Gora sa Strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu – Nacrt plana**, i s tim u vezi utvrdio sljedeće

MIŠLJENJE

OPŠTI DIO

Naručilac: Ministarstvo održivog razvoja i turizma

Obrađivač: Konzorcijum RZUP – IGH – Dalekovod Projekt

Faza: Nacrt mart 2011. godine

Posredstvom Ministarstva održivog razvoja i turizma, Savjetu za prostorno uređenje, sa zahtjevom za davanje mišljenja, dostavljeno je:

- DPP za koridor dalekovoda 400 kw sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kw sa optičkim kablom Italija - Crna Gora sa Strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu, tekstualni dio. Knjiga sadrži 180 stranica.
- DPP za koridor dalekovoda 400 kw sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kw sa optičkim kablom Italija - Crna Gora sa Strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu, grafički prilozi (osam grafičkih priloga u razmjeri 1 : 200 000, 1 : 50 000 i 1: 25 000).

Uz tekstualni dio, Obrađivač je dostavio:

- Programski zadatak za DPP za koridor dalekovoda 400 kw sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kw sa optičkim kablom Italija - Crna Gora sa Strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu,
- Spisak Radnog tima,
- Izvodi iz Centralnog registra Privrednog suda u Podgorici,
- Više Rješenja o ispunjavanju propisanih uslova iz članova 35 i 36 Zakona,
- Ugovor o izradi planske dokumentacije.

U materijalu nije priložena Odluka o pristupanju izradi Plana.

POSEBNI DIO

Analizirajući dostavljene materijale sa stanovišta ispunjavanja uslova iz Zakona i zahtjeva koje propisuje Programski zadatak može se konstatovati sljedeće:

- Nacrt DUP nije kompletan, jer mu nedostaju dva značajna segmenta, i to:
  - **Detaljna razrada odabranih lokaliteta, i**
  - **Urbanističko tehnički uslovi.**Oba segmenta tražena su Programskim zadatkom (strana 46 i 47).
- Da je Programski zadatak **direktivnim zahtjevima** koji su se temeljili na dokumentima iz oblasti energetike, bitno opredjeljivao plansko rješenje (izlaz podmorskog kabla na kopno, lokacija konvektorskog postrojenja, varijante koridora), što za posljedicu ima problematična rješenja i prejudiciranje interesa zainteresovanih strana, u ovom slučaju elektoprivrede i stranih partnera.
- **Pravni osnov naveden u Uvodnom dijelu nije ispravan** tj. ako je odluka o izradi plana donijeta 2010.godine onda je mogla biti donijeta samo na osnovu aktuelnog Zakona iz 2008. godine, a ne starog iz 2005.godine.
- Takođe, u pozivu na Ugovor **nije nužno spominjati ime ministra.**
- Nakon pravnog osnova **treba dati i planski osnov** tj. PP CG do 2020.godine.
- U poglavlju o **ciljevima izrade** plana i njegovom **obuhvatu** rečeno je da će se izvršiti analiza postojeće planske dokumentacije na osnovu koje će se predložiti optimalan model valorizacije i zaštite prostora. Međutim, **cilj analize planske dokumentacije bi morao biti širi tj. na osnovu te analize bi trebalo prije svega predložiti predmetni koridor ili njegove varijante s tim da tu analizu u DPP-u treba i prezentovati pregledno, koncizno i sadržajno jer se to prije svega očekuje od ovog plana.**
- Jedan od ciljeva koji nije pobrojan a trebao bi biti je: **uspostavljanje konzistentne mreže infrastrukturnih koridora na prostoru zahvaćenom DPP-om saglasno namjeni površina i strategiji prostornog razvoja predviđenoj PP CG.**
- **Takođe, jedan od ciljeva pri izradi ovog plana trebalo bi da bude i princip određen PP CG-e koji je citiran na strani 7 ovog materijala (izvod iz PP CG, principi) a koji glasi: „Infrastruktura prenosa energije, nafte i gasa će se**

usmjeravati u zajedničke infrastrukturne koridore što je češće moguće tj. duž saobraćajnih koridora kako bi se poštovali ciljevi zaštite životne sredine, smanjila investiciona ulaganja i povećala pristupačnost...“

- U poglavlju o obuhvatu DPP-a **treba učiniti jasnim da Odluka o pristupanju izradi plana tretira i prostor mora i do koje granice.**
- U poglavlju o obuhvatu plana **nužno je dati okvirnu površinu zahvata** izraženu u odgovarajućoj jedinici mjere.
- DPP treba da uzme u obzir šire koridore svih postojećih i planiranih infrastrukturnih objekata koji će mu se naći na trasi a ne samo njihove trase (saobraćajni...i ostali) kao i svih zona određenih za zaštitu po osnovu kriterijuma o zaštiti prirodne i kulturne baštine. Razumije se da isto treba da bude grafički i tekstualno prezentirano u DPP-u.
- U dokumentu se koriste brojne **skraćenicе za koje je potrebno dati tumač.**
- U poglavlju o **efektima** između ostalog spominje se i **energetsko čvorište u regionu**. Međutim, nije dovoljno ubjedljiva konstatacija o čvorištu ako se u istom tekstu interesovanje sa drugim tačkama veze našeg sistema sa susjedima spominje tek kao „potencijalna šansa“ do kada će sistem biti samo dvosmjernan: Italija-Crna Gora a „čvorište“ podrazumijeva nešto drugo.
- Trebalo bi sagledati da li u Strategiji razvoja energetike ima i nekih konkretnijih pitanja čiji izvodi bi bili direktnije vezani za neposredni predmet DPP-a (podvodni kabal, koridor dalekovoda 400 kv sa optičkim kablom Crnogorsko primorje - Pljevlja...) jer su prezentirani izvodi prilično uopšteni i načelni a neočekivano je da se granska strategija koja nije tako davno donijeta nije detaljnije bavila pitanjima koja su predmet bavljenja ovog DPP-a.
- S tim u vezi bilo bi od koristi navesti kao drugu stručnu dokumentaciju i dokumentaciju koju je u vezi sa predmetnom problematikom radila EP CG, Ministarstvo ekonomije (energetika)... **te izvode iz te dokumentacije prezentirati kao opredjeljenja tih studijskih istraživanja** (Terna...i slično) a ne njihove nalaze fragmentarno i konfuzno davati kao nalaze ovog planskog dokumenta ako to nije slučaj (nije prezentirano da su rađene bazne studije za potrebe ovog DPP).
- **Ovaj DPP bi trebalo da analizira i saopšti svoj kritički osvrt na dokumentaciju koja je ranije povodom ove problematike rađena i na osnovu toga predloži odgovarajuće plansko rješenje sa svim planskim sadržajima i pokazateljima koji su neophodni shodno Zakonu o uređenju prostora i izgradnji objekata i Pravilniku o sadržaju planskih dokumentaa... te u vezi sa navedenim predloži jasne argumente na kojima se zasniva predloženo plansko rješenje.**
- **U navedenom postupku Obrađivač plana slijedi zadati Programski zadatak ali može ga i dovesti u pitanje ako neki od argumenata budu imali odgovarajuću težinu za tako nešto.**
- **Od važnosti je prezentirati analizu za nekoliko uslovljenih determinanti a naročito za uslovljenost koridora tačkom Čevo.**

- U poglavlju koje se odnosi na Izvod iz PP CG nije sasvim jasno kakve važnosti po problematiku budućeg DPP imaju prezentirani citati i da li bi neki drugi bili primjereniji. **Naročito je važno ilustrovati determinante uslovljene Programskim zadatkom.**
- Zbog specifičnosti problematike, pored PP CG Obrađivač plana je **trebalo da analizira i da izvod i iz bazne, granske studije koja je rađena za potrebe PP CG**, a čiji je Obrađivač takođe bio (SS AE).
- Komentar planskog osnova je **neubjedljiv i problematičan**, počev od tretmana u PPCG, PUP-ovima Opština, **a posebno PPPN Nacionalnih parkova koji u osnovi ne mogu podržavati ovakva rješenja.**
- Izvodi iz PPPN Lovćen, PPPN Durmitor i PPPN Morsko dobro dati su krajnje svedeno i uopšteno a trebalo ih je dati fokusirajući se pretežno na problematiku koja je neposredno vezana za predmet bavljenja ovog DPP. Isto je i kada su u pitanju izvodi iz prostornih planova lokalnih zajednica. U izvodima iz tih planova bili bi od koristi grafički prilozi sa planiranom namjenom površina u prigodnoj razmjeri na kojoj bi bio naznačen položaj infrastrukturnog koridora sa lokacijama pratećih postrojenja koji su predmet pažnje ovog DPP-a. Za analizirane planove nije navedeno kada su donijeti (godina donošenja).
- **U dokumentu nijesu analizirani PUP-ovi lokalnih zajednica koji su u izradi a naročito oni koji su u završnoj fazi (završena javna rasprava, finalizovani predlozi).**
- **U dokumentu nije komentarisani ni PPPN za durmitorsko područje (uključujući NP Durmitor) koji je u izradi.**
- **U dokumentu nije analizirana Nacionalna strategija održivog razvoja.**
- **Obrađivač plana trebalo je da predoči svoju analizu i prezentira izvod iz Studije izvodljivosti za projekat podmorske energetske interkonekcije između Italije i Crne Gore koju su uradili TERNIA i CGES na jednom mjestu u planu umjesto što se na istu poziva u cijelom planu zbog čega je teško utvrditi koja su opredjeljenja, oko različitih pitanja, samog Obrađivača DPP a koja Obrađivača studije. Pristup u kojem bi Obrađivač na jednom mjestu predočio stavove studije i o tome dao svoj kritički stav, obezbijedio bi mogućnost da se u nastavku plana nezavisno izjasni o svim pojedinačnim pitanjima (tačka izlaska kabla na kopno, lokacija konvertorskog postrojenja, položaj trase...) sa prostorno planskog stanovišta i sa odgovarajućim urbanističkim argumentima.**
- U dijelu plana koji se odnosi na **postojeće stanje** izostali su djelovi koji se odnose na demografiju, postojeće stanje sveukupne infrastrukture, privrede, prirodne i kulturne baštine... Neka od ovih pitanja eleborirana su u planskom dijelu dokumenta i to zajedno postojeće stanje i plan što ostavlja utisak konfuznosti. Zapravo, **čitav dokument nije struktuiran na uobičajen način već su postojeće i planirani model pomiješani u mnogim segmentima te je čitav dokument konfuzan i nepregledan i teško ga je pratiti i razumjeti. Tako na primjer tekst poglavlja „Postojeća namjena prostora i režim korišćenja“ na strani 26-28 umjesto**

opisa iz naslova sadrži opise planiranih opredjeljenja... i slično ... a u nastavku (strana 28-31) dat je opis postojećih namjena za tri opštine (Budva, Kotor, Cetinje) a ne i za sve ostale, a i za opisane opštine nije dat opis planiranih namjena površina.

- Analize lokacija konvektorskog postrojenja rađene su za užu zonu Grblja, iako je u Programskom zadatku, bar generalno naznačeno, da bi se isto nalazilo na **Primorju, pa je bilo nužno ozbiljno analizirati mnogo šire područje.**
- Neubjedljiva je argumentacija zaštite šire zone Bokokotorskog zaliva kao UNESCO-vog područja i olako definisani koridor kroz područja dva crnogorska nacionalna parka, **kao područja sa najvećom državnom zaštitom.**
- U materijalu nije dovoljno argumentovano zašto se Odrađivača DPP opredijelilo da za početak koridora opredijeli područje Jaza kao jednog od najperspektivnijih prostora za razvoj turizma i zaštićeno prirodno dobro I kategorije kao i to da koridor prođe kroz nacionalne parkove Lovćen i Durmitor. S tim u vezi nije na odgovarajući način argumentovana kao jedna od mogućnosti (alternativa) trasa budućeg autoputa Bar-Boljare gdje bi ulaz kabla i postrojenje bili situirani u industrijskoj zoni Bara. Tim prije što u najavi potencijalnog čvorišta sistema nije nevažna blizina budućih elektrana na Morači gdje bi bile očekivane i poprečne veze do i od Pljevalja uz neki drugi budući saobraćajni koridor (jadransko-jonski autoput; željeznička pruga Pljevlja-Bijelo Polje...). Bilo je očekivano da se sve alternative istraže i argumentuju kroz identične unaprijed utvrđene kriterijume.
Argumentacija data u dokumentu u vezi sa prednjim (strana 46-48) nije dovoljna.
- Za lakše razumijevanja spajanja novoplaniranog koridora sa postojećim i planiranim trasama 400 kv mreže tj. pravcima povezivanja u regionu trebalo je uraditi odgovarajuću kartu koja bi to ilustrovala tj. koja bi ilustrovala determinante u prostoru o kojima bi trebalo voditi računa prilikom opredjeljivanja koridora i eventualnih varijanti. Ponderisanje (bodovanje) svake od varijanti po zadatim kriterijumima bilo bi tako efikasnije (dužina trase izražena u ekonomskim kategorijama, uticaj na značajne projekte razvoja, uticaj na prirodnu i kulturnu baštinu...vizuelni uticaj...uticaj na poletno-sletne avio koridore...i slično).
- Poglavlje plana koje se odnosi na određivanje trase kabla u moru i izlaska na kopno ne sadrži uobičajene planske elemente i pokazatelje već tehničke podatke, skice i slično koji nijesu uobičajeni u planskim dokumentima već u projektnoj dokumentaciji. Osim toga, vjerovatno zbog izrade više verzija ovog segmenta plana, prisutni su tehnički propusti (poziv na grafičke priloge koji sada nose drugi broj....spominje se lokacija Platamuni....i slično). **Poglavlje „Ocjene preliminarnog tipa i lokacije elektrode“ budući da se radi o usko specijalističkoj tematici u tom smislu je nejasno i ne zna se kakve posljedice može imati po prostor i životnu sredinu.**
- **Poglavlja na strani 50-76 obiluju tehničkim podacima a nedostaju podaci i informacije o prostornom zahvatu objekata, postrojenja, radilišta..., tj. njihovih površina, eventualne zaštitne zone i slično, što je za planski dokument od veće važnosti.**

- **Kao mjesto izlaza iz mora trebalo bi razmisliti o zapadnoj strani Rta Jaz i izbjeći vođenje stranom okrenutom prema plaži Jaz, zbog mogućeg lociranja hotelskog kompleksa po osnovu resursa plaže Jaz,** koja je sa aspekta prirodnih faktora najpovoljnija, kao i zbog toga što je područje Mrčevog polja sa visokim podzemnim vodama, a podložno je i pojavi likvifikacije naročito u vrijeme dejstva zemljotresa.
- **Nije jasno komentarisano** uticaj prirodnih karakteristika koridora na povoljnost izabranog rješenja.
- **Nije ispoštovan zahtjev iz Programskog zadatka da se za trasu koridora (ako mora biti) koristi treća zona Nacionalnih parkova. Ovo je posebno karakteristično za NP Lovćen.**
- Poglavlje „kulturno istorijsko nasljeđe“ treba usaglasiti sa ostatkom teksta jer se ima utisak da je ovaj segment plana napisan prije ove verzije dokumenta.
- **Opravdanost Planskog rješenja u suštini treba dokazati ekonomsko tržišnom projekcijom, a posebno za infrastrukturne sisteme kakav je ovaj, i naročito sa stanovišta vlasničkog statusa Crnogorske Elektoprivrede gdje javni interes može biti višestruko problematizovan.**

Ekonomsko tržišna projekcija, ili kako je Obradivač naziva *Makroekonomska evaluacija projekta*, nije se mogla zadržati samo na komentarima tehničkih poboljšanja šireg sistema konekcije i prenosa, već su se morali dokazati direktni benefiti koje će od ovoga projekta imati **budžet i građani Crne Gore**. U tom cilju se moralo mnogo dalje otići od raspoloživih informacija i javno dostupne dokumentacije, što je i suština planerskog posla, u cilju dokazivanja opravdanosti predloženog planskog rješenja. Benfiti moraju biti kvantitativno provjereni i jasno ekonomski dokazani interes Crne Gore da ide u ovakav projekat.

Ekonomsko tržišna projekcija trebala je biti prikazana preglednije i razumljivije budući da je ona predmet najvećeg interesovanja u javnoj raspravi ovakvih i sličnih projekata (planova). Očekivano je da su ekonomski pokazatelji bili predmet pažnje odvojenih ekonomskih ekspertiza te bi njihove najvažnije segmente trebalo dati u DPP-u i to pregledno za sve učesnike u ovom projektu (troškovi/benefiti).

Nije opisano što u vezi sa pitanjima koja se odnose na predmetnu problematiku preduzima nadležno javno preduzeće (EPCG), kakvi su njihovi stavovi i opredjeljenja, kao i resornog Ministarstva ekonomije (energetika)... koje aktivnosti su u toku i koja je dokumentacija urađena, ko je radio a ko ocjenjivao (ili je u toku) i kakva je sinhronizacija tih aktivnosti sa izradom ovog DPP-a.

- Pripremljeni nacrt Plana dominantno se bavi tehničkim – projektantskim pitanjima, čime se zanemaruju pitanja opšteg planskog karaktera.

Umjesto prenijetih i/ili prihvaćenih rješenja koja nemaju cjelovito obrazloženje, u ovoj fazi Plana (Nacrt), trebalo bi iznijeti argumentovanu komparativnu analizu izbora pojedinih djelova trase kako bi donosioci odluke i zainteresovana javnost imali jasnu predstavu o prednostima i manama predloženih rješenja.

Pored kvantitativnih analiza: dužina trasa, cijene koštanja, troškova i dobitaka, važno bi bilo uraditi i prostorne analize u smislu položaja trase i ambijentalne i ekološke vrijednosti prostora kroz koje prolazi.

U istom smislu valjalo bi uraditi analizu zona vidljivosti trase sa karakterističnih tačaka, vidikovaca i potencijalno atraktivnog mjesta na kojima se može očekivati prisustvo turista- izletnika itd.

Plan bi trebao da sadrži preporuke – smjernice za projektovanje kojima bi se obezbijedio najmanji negativni uticaj u konkretnim situacijama; na primjer trasiranje dalekovoda izvan dolina i prostora kojima prolaze saobraćajnice.

- Dostavljeni tekstualni dio koji se odnosi na saobraćajnu infrastrukturu trebalo bi korigovati u sljedećem:

- Na strani 126 put Žabljak – Risan nije realizovan na dionici Brezna – Pošćenje, a ne Brezna – Grabovica – tunel “Ivica”;
- Na strani 127 usaglasiti računsku brzinu sa radijusom horizontalnih krivina i značajem puta;
- Razmotriti mogućnost izrade saobraćajne trake od 2.75 m, obzirom da se putevi uglavnom nalaze u zoni nacionalnih parkova, a ne nose veliki saobraćaj;
- Prelaz preko pruge planirati sa visinom od 12 m na svim prezentiranim prugama, obzirom da će iste biti vremenom elektrificirane.

- U materijalu nije na adekvatan način tretirano pitanje faznosti realizacije tj. pitanje u kojoj će mjeri realizacija planiranih sadržaja biti u korelaciji sa realizacijom novih izvora energije.

- **U dokumentu nijesu dati planski pokazatelji (bilansi) a trebali su biti i to za postojeće stanje i planirani model.**

- **Radi preglednije predstave planirane trase koridora trebalo bi je naznačiti na karti CG (sintezna karta u razmjeri 1: 200 000) kako bi se provjerila konzistentnost trase sa ostalim sistemima infrastrukture i planiranim namjenama.**

- **U dokumentu nije dat jasan, eksplicitan nalaz Strateške procjene uticaja na životnu sredinu sa jasnim mjerama za ublažavanje negativnih uticaja. Poglavlja koja su s tim u vezi data (strana 160-166) uopštena su.**

- **Savjetu nijesu stavljena na uvid mišljenja koja su shodno članu 40. Zakona na Nacrt DPP trebali da daju nadležni državni organi i institucije.**

- U dokumentu treba otkloniti tehničke/slovne greške i čitav tekst prilagoditi zvaničnom jeziku.

Na osnovu naprijed izloženog Savjet je donio sljedeći

Zaključak

Nacrt DPP za koridor dalekovoda 400 kw sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kw sa optičkim kablom Italija - Crna Gora sa Strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu (mart, 2011. godine) koji je bio predmet razmatranja niti formalno niti suštinski ne zadovoljava potrebni nivo obrade zahtijevan Programskim zadatkom te se u tom smislu mora ozbiljno doraditi da bi se nacrt Plana mogao preporučiti za dalji postupak razmatranja.

Da bi se ovaj plan mogao uputiti na daljnji postupak trebalo je prije svega da ponudi valjanu argumentaciju za pitanje optimalnog odabira koridora o kojem je riječ sa prostornog stanovišta (optimalan model valorizacije i zaštite prostora) a u cilju ispunjavanja nekoliko važnih zadataka a prije svega: omogućavanja optimalne razmjene električne energije sa susjednim sistemima (Srbija, BIH, Hrvatska, Albanija); fizibilnost izgradnje 500 kv podmorskog kabla (Italija); povezivanje sa postojećim i planiranim izvorima električne energije; povezivanje sa postojećim i planiranim elektroenergetskim postrojenjima (TS 400/110 kV Podgorica 2) i dalekovodima.

Imajući u vidu povećan interes javnosti za predmetni projekat, bilo bi nužno, posebno zbog javne rasprave, pripremiti i jasno dokazati ekonomske koristi koje će od projekta imati Crna Gora.

O optimalnom odabiru koridora treba obezbjediti jasan nalaz Strateške procjene uticaja na životnu sredinu.

Članovi Savjeta

Rade K. Gregovic, dipl. ecc

Vesna Rakčević, d.i.a.

Mr Dragoljub Marković, pr. planer

Predsjednik

Prof. dr Radovan Bakić

SAVJET ZA PROSTORNO UREĐENJE

Br: 3

Podgorica, 29. april 2011. godina

Ministarstvo održivog razvoja i turizma N/r Ministru Predragu Sekuliću

Savjet za prostorno uređenje, na sjednici održanoj 29.04.2011. godine (predsjedavao prof.dr. Radovan Bakić), razmotrio je Odgovore Obrađivača na primjedbe Savjeta iznijete u Mišljenju od 18. aprila 2011. godine na Detaljni prostorni plan za koridor dalekovoda 400kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevlja i podmorski kabal 500kV sa optičkim kablom Italija-Crna Gora sa Strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu - Nacrt plana (mart 2011. godina) i nakon podnijetih pojedinačnih izvještaja članova Savjeta i vođenja rasprave, usvojio je sljedeće

MIŠLJENJE

1. Savjet za prostorno uređenje je svojim Mišljenjem od 18. aprila 2011. komentarisao dostavljeni Nacrt plana i dao brojne sugestije i između ostalog zaključio da **Nacrt DPP za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija - Crna Gora, ni formalno ni suštinski ne zadovoljava potrebni nivo obrade zahtijevan Programskim zadatkom, te se u tom smislu mora ozbiljno doraditi, da bi se kao Nacrt plana mogao preporučiti za dalji postupak.**
2. Obrađivač je umjesto korekcije planskog teksta komentarisao primjedbe i sugestije Savjeta navodeći da ih prihvata ili djelimično prihvata, **i ne komentarišući zaključke**, te očito i dalje ostaje pri predloženom planskom rješenju pozivajući se na direktivnost Programskog zadatka, Strategiju razvoja energetike i slično.
3. Nakon svega ostala je razlika u pristupu izvršavanja konkretne obaveze tj. u tome što Obrađivač smatra da je primjedbe date od strane Savjeta moguće otkloniti u fazi Predloga plana a Savjet smatra da najveći dio primjedbi treba da otkloni već u fazi Nacrta plana kako bi Naručilac plana mogao uputiti kvalitetan Nacrt na razmatranje i utvrđivanje, čime bi bile minimizirane eventualne primjedbe javne rasprave, o čemu će se izjasniti Naručilac plana.
4. Planski osnov kako u Prostornom planu Crne Gore, tako i u PUP-ovima Opština, a posebno u PPPN Nacionalnih parkova, ne podržava predloženo plansko rješenje, **pa je Obrađivač očito u problemu dokazivanja neophodne planske hijerarhije.**
5. **Argumentacija odabranog koridora i dalje ostaje nedovoljno ubjedljiva** sa naglašenim pozivom na javni i državni interes.

6. U komentaru ekonomsko tržišne projekcije Obrađivač i dalje ostaje na nivou dostupnih informacija i dokumenata, uopštenih konstatacija, benefite koje mogu donijeti tehničke performanse projekta, **ne dokazujući i dalje direktne koristi za budžet i građane Crne Gore.**
7. **Obrađivač je očito spreman da u fazu Javne rasprave ulazi sa problematičnom i neubjedljivom argumentacijom, pa u tom dijelu se i Naručiocu mora ukazati na posljedice koje može izazvati predloženo plansko rješenje.**
8. Nije prihvatljiva konstatacija Obrađivača data na kraju materijala u kojoj se Savjet upućuje da se upozna sa Izvještajima I i II tj. radnim materijalima koji su sačinjeni prije završne verzije Nacrta, jer su u njima dati odgovori na neka od postavljenih pitanja. **Ovo zbog toga što je Nacrt DPP jedini dokument koji se upućuje Vladi na razmatranje i utvrđivanje i koji se kao takav jedino može i staviti na javnu raspravu te bi zbog toga trebao i da sadrži sve neophodne argumente.** U protivnom, i Vlada i učesnici u javnoj raspravi ostali bi uskraćeni za argumente saopštene u nekim materijalima koji su predhodili izradi predmetnog Nacrta.

Imajući sve to u vidu Savjet je usvojio sljedeći

ZAKLJUČAK

Savjet predlaže Naručiocu da obaveže Obrađivača da Nacrt plana (tekstualni i kartografski dio) dopuni i koriguje u skladu sa ovim Mišljenjem kao i Mišljenjem Savjeta od 18. aprila 2011. godine, nivoom značaja ovog vitalnog infrastrukturnog elementa za cijelu Crnu Goru, kao i Programskim zadatkom u cjelini, kako bi isti mogao biti predložen za utvrđivanje i stavljanje na Javnu raspravu.

Članovi Savjeta:

Rade K. Gregovic, dipl. ecc

Vesna Rakčević, d.i.a.

**Mr Dragoljub Marković, dipl pr. planer
s.r.**

---

prof. dr Branislav Glavatović, dipl.ing geofizike

Prof. doc.mr Nenad Šoškić, dipl. Vajar

Predsjedavajući:

Prof. dr Radovan Bakić

SAVJET ZA PROSTORNO UREĐENJE

Br: 4

Podgorica, 11. maj 2011. godina

Ministarstvo održivog razvoja i turizma N/r Ministru Predragu Sekuliću

Savjet za prostorno uređenje, na sjednici održanoj 11.05.2011. godine (predsjedavao prof.dr. Radovan Bakić), razmotrio je Detaljni prostorni plan za koridor dalekovoda 400kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500kV sa optičkim kablom Italija-Crna Gora sa Strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu - Nacrt plana (maj 2011. godina) i usvojio sljedeće

M I Š L J E N J E

I OPŠTI DIO

Naručilac: Ministarstvo održivog razvoja i turizma

Obrađivači : RZUP

IGH

Dalekovod projekt

Faza: Nacrt (maj 2011.godina)

Savjetu je 09.05.2011.godine dostavljen materijal: Detaljni prostorni plan «koridor dalekovoda 400 kv sa optičkim kablom crnogorsko primorje-Pljevlja i podmorski kabl 500 kv sa optičkim kablom Italija-Crna Gora » (nacrt, maj 2011.godina).

Materijal čini: **1.Osnovni dokument** (tekstualni dio od 182 strana i 8 grafičkih priloga u razmjeri 1:200 000, 1:50 000 i 1: 25 000) i **2.detaljna razrada lokacije** za trafostanicu i konvertorsko postrojenje Blato u Lastvi Grbaljskoj (tekstualni dio od 22 strane i 9 grafičkih priloga u razmjeri 1: 2.500).

II POSEBNI DIO

1. Dokument je inovirana verzija poslije Mišljenja Savjeta od 18.04. 2011. godine i 29.04. 2011. godine i dopunjen je Detaljnom razradom lokacije za trafostanicu i konvertorsko postrojenje Blato u Lastvi Grbaljskoj.
2. Uz dokument nijesu priloženi UTU-i, koji su predviđeni Programskim zadatkom i Ugovorom između Naručioca i Obradivača.
3. Na str 78. dodato je poglavlje sa planskim parametrima gdje je, između ostalog, data površina zahvata (14 412 ha) ali nije sasvim jasno da li se ista odnosi na ukupan prostor ili samo kopneni dio.
4. U dokumentu su prestrukturirani djelovi koji se odnose na demografiju, stanje sveukupne infrastrukture, privrede, prirodne i kulturne baštine... tako da su za razliku od verzije iz marta tekuće godine dati odvojeno za postojeće stanje i planirani koncept te je u tom smislu dokument pregledniji.
5. Izvodi iz PP CG, PPPN Lovćen, PPPN Durmitor, PPPN Morsko dobro i izvodi iz prostornih planova lokalnih zajednica identični su onim iz ranije verzije nacrtu DPP (mart tekuće godine) a podatak o godini donošenja koji je dodat u naslovima konkretnih planova uglavnom nije tačan.
6. Inoviranom verzijom je pojačana argumentacija o odabranom koridoru u odnosu na koridore uz infrastrukturne sisteme od Bara i zone Boke Kotorske prema sjeveru države, a izvršena je i konkretizacija nekih ekonomskih efekata. Kao problem za inoviranu verziju dokumenta mogu se pojaviti rezultati dodatnih istraživanja koja su u toku.
7. Ipak u materijalu i dalje nije dovoljno argumentovano (prostorno planski/urbanistički) zašto se Obradivač DPP opredijelio za trasu koridora sa početkom u području centralnog primorja a ne za trasu budućeg autoputa Bar-Boljare. Argumenti su se uglavnom i dalje zadržali na tehničkim, elektroenergetskim razlozima iako ni među njima nijesu uzeti u obzir oni koji se odnose na blizinu budućih elektrana na Morači i TS Podgorica 2.
8. Poglavlje plana koje se odnosi na određivanje trase kabla u moru i izlaska na kopno i dalje ne sadrži uobičajene planske elemente i pokazatelje već tehničke podatke koji nijesu uobičajeni u planskim dokumentima već u projektnoj dokumentaciji. U vezi sa tim, poglavlje koje se odnosi na lokacije elektrode budući da se radi o usko specijalističkoj tematici, ostalo je i dalje nejasno i ne zna se kakve posljedice može imati po prostor i životnu sredinu. Nedostaju podaci i informacije o prostornom zahvatu objekata i postrojenja i njihovih površina i eventualnih zaštitnih zona i slično što je za planski dokument od važnosti. Pogotovo je nejasno zbog čega se u vezi sa ovim spominje prostor Platamuna!?
9. U poglavlju „Namjena površina“ i dalje su veoma kratko opisani prostori kroz koje prolazi predloženi koridor. Međutim, i tako kratki opis ukazuje na upitnost ispravnosti predloženog pozicioniranja ulaska podvodnog kabla na kopneni dio i nastavak trase (uključujući lokaciju konvertorskog postrojenja)... sa stanovišta blizine vrijednih prirodnih prostora i sa stanovišta valorizacije prostora u atraktivnije svrhe od infrastrukturnog koridora i pratećih postrojenja.

10. U materijalu i dalje nije na adekvatan način tretirano pitanje faznosti realizacije tj. pitanje u kojoj će mjeri realizacija planiranih sadržaja biti u korelaciji sa realizacijom novih izvora energije.
11. Predložena rješenja u opštem značenju, nemaju direktnu komunikaciju sa planovima višeg reda, a predložena lokacija konvertorskog postrojenja i trafostanice, drastično i trajno devastira ogroman prostor u neposrednoj blizini dragocjenih turističkih sadržaja, kao i da presijeca dva nacionalna parka na ogromnoj dužini.
12. Obradivač na pojedinim mjestima nedovoljno ubjedljivo brani predložena rješenja kao na primjer sistemom jetting dovoljna dubina ukopa kabla 1m, pritom nam ne daje pozitivno realizovane primjere konkretnog predloga.. .na jednom mjestu u dokumentu se licitira zahvat kroz NP Lovćen od 5,5 km kasnije se pominje zahvat od 6,7 km... U pojedinim djelovima predložene trase koridora nije obezbijeđen najbolji model valorizacije i zaštite prostora. Nadalje, ostaje sporna činjenica prolaska kroz dva nacionalna parka i sistem njihove zaštite po najvišim propisanim svjetskim standardima.
13. Da je Obradivač na više mjesta intervenisao u tekstu ranijeg Nacrta ali da se suštinski nije pojačala argumentacija za predloženo plansko rješenje odnosno koridor trase dalekovoda kao i lokacije konvertorskog postrojenja sa trafostanicom.
14. Nepostojanje jasnog uporišta u planovima višega reda navodilo je Obradivača da se orjentiše na smjernice iz strategije razvoja i energetike i direktive određene Programskim zadatkom što je u velikoj mjeri opredijelilo predloženo plansko rješenje. Stiče se utisak da je predloženo rješenje opredijeljeno interesima direktno zainteresovanih strana, italijanskih i crnogorskih partnera pa se tim i nameće neophodnost konkretnijeg dokazivanja ekonomskih koristi i benefita koje ce od projekta imati budžet i građani Crne Gore, odnosno jasnog dokazivanja opšteg i javnog interesa.
15. U aktuelnim planskim rješenjima dokumentacije višeg nivoa, nije do kraja, precizno i jasno, definisan sistem prenosne elektro mreže, iz čega proističe obaveza pa i mogućnost da se ovim DPP-om opredijeli strateški koncept. Ponuđena rješenja koridora dalekovoda, lokacije Konvertorskog postrojenja i TS i izlaska podvodnog kabla na obalu, obrazložena su potrebom poboljšanja sistema napajanja elekto-energijom sjevero - zapadnog dijela Primorja i obezbjeđenja veze na regionalni energetske prsten na lokaciji Čevo. Obrazloženja ponuđenih rješenja, dominantno proizilaze iz tehničke razrade sa oskudnom komparativnom analizom prostorno-planskog/strateškog aspekta organizacije i korišćenja prostora. U takvoj situaciji bi bilo korisno, uz materijal Nacrta dodati temeljnije analize varijanti.
16. Sa opšteg nivoa može se konstatovati da bi bilo nužno prezentovati analizu – dokaze, da je opredijeljena lokacija najpovoljnija s obzirom da zaprema značajnu površinu, strateški značajnog poljoprivrednog zemljišta.

Takođe, mjesto izlaska kabla iz mora valjalo bi dodatno argumentovati, jer trasa koja je uslovljena sadašnjom lokacijom na Rtu Jaz može da ugrozi prostor potencijalne turističke namjene.

17. Ekonomsko tržišna projekcija je generalno poboljšana u odnosu na raniji tekst ali su i dalje ostali navodi koji se mogu problematizovati.

Zasnovanost analize na raspoloživim i javno dostupnim informacijama (u mnogim elementima ograničenim) kao i dokumentacija za koju se pretpostavlja da je bila tačna u vrijeme izrade izvještaja. Bilo bi dobro da se ovakvi navodi isključe iz teksta.

Društveno ekonomska opravdanost sagledava se poboljšanjem pouzdanosti prenosnog sistema, razmjenom električne energije sa susjedima te poboljšanjem snadbijevanja pojedinih područja.

Međutim sem pozivanja na tehničke performanse sistema, naznačena opredjeljenja su na nivou stvaranja pretpostavki da će nešto biti moguće. Sam plan ne razrađuje ovakva rješenja.

Posebno se može problematizovati stav na strani 169 o neophodnosti novog elektro energetskog izvora i odlaganja investiranja u energetski sektor što ugrozava rast crnogorske ekonomije. Da li se ovdje mislilo upravo na projekat o kome je riječ ili na nužnost izgradnje odgovarajućeg elektroenergetskog izvora (HE Komarnica, druga faza TE Pljevlja, elektrane na Morači)?

Na strani 172 u naslovu se vjerovatno radi o grešci u riječi "imolikacije" jer termin nije poznat uobičajenoj ekonomskoj komunikaciji.

Kod utvrđivanja mjerljivih koristi naglasak treba dati na prihode budžeta Crne Gore i koristi koje će kroz cijenu električne energije imati građani, dok prihodi od prenosa i ostali prihodi ne moraju i često nijesu u funkciji javnog i opšteg interesa.

Direktne budžetske koristi od prenosnih kapaciteta od 850 000 do 1.900.000€ su isuviše skromne dok puni benefiti od razmjene sa okruženjem su samo na nivou pretpostavki.

Kod procjene troškova izgradnje nijesu komentarisane investicije u zemljište kao ni troškovi naknada za otkup ili korišćenje zemljišta preko koga budu prolazili dalekovodi.

Budući na promjene vlasničkog statusa i svojinskih odnosa i s tim u vezi ostvarivanja javnog i opšteg interesa zaključna razmatranja uticaja planiranih investicija na ekonomiju Crne Gore su morala biti detaljnije istražena i proučena i ubjedljivije obrazložene ekonomske koristi.

18. Faza saobraćaja se može prihvatiti, obzirom da nema uslovnih primedaba na oba predložena dokumenta.

19. U formalnom smislu ova verzija nacрта dopunjena je segmentom detaljne razrade lokacije za trafostanicu i konvertorsko postrojenje. Međutim, ovaj segment je urađen krajnje pojednostavljeno i bez podataka o vlasništvu predmetnog prostora, namjeni kontaktnih zona (postojeća/planirana), eventualnom uticaju planiranih objekata na funkcionisanje aerodroma Tivat (poletno/sletni koridori...isl), analiza položaja lokacije i planiranih sadržaja u odnosu na trasu „brze ceste“...

20.Savjetu nijesu stavljena na uvid mišljenja koja su shodno čl 40. Zakona na Nacrt DPP trebali da daju nadležni državni organi i institucije.

21.U dokumentu nijesu otklonjene tehničke/slovne greške niti je tekst prilagođen zvaničnom jeziku i pismu.

Na osnovu svega izloženog Savjet je usvojio sljedeći

ZAKLJUČAK

Predlaže se Naručiocu da Detaljni prostorni plan za koridor dalekovoda 400kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500kV sa optičkim kablom Italija-Crna Gora, Nacrt plana (maj 2011. godina), stavi u dalju proceduru, s tim da obaveže Obradivača da prije slanja Vladi izvrši dodatna poboljšanja na koje je ovim Mišljenjem ukazano.

U Javnoj raspravi će se provjeriti predložena planska rješenja tj. optimalna pozicija koridora i mjesto izlaska kabla iz mora kao i lokacija konvertorskog postrojenja i trafostanice.

Vrijeme do Javne rasprave i u toku Javne rasprave treba iskoristi za izradu temeljnije argumentacije u kojoj bi se jasnije sagledale prednosti odabranog koridora u odnosu na istočnu varijantu (Bar – Boljari).

Članovi Savjeta:

Rade K. Gregovic, dipl. ecc

Vesna Rakčević, d.i.a.

Mr Dragoljub Marković, dipl pr. planer

---

prof. dr Branislav Glavatović, dipl.ing geofizike

s.r. _____

Prof. mr Nenad Šoškić, dipl. vajar

Predsjedavajući:

Prof. dr Radovan Bakić

Obrađivač je pažljivo analizirao sve primjedbe, sugestije i preporuke i dao odgovore koji su na sastanku u organizaciji Ministarstva održivog razvoja i turizma analizirani i usaglašavani, nakon čega je dato mišljenje Savjeta sa preporukom da se DPP sa Strateškom procjenom na životnu sredinu uputi na Javnu raspravu.

U toku Javne rasprave izvršena je prezentacija u Opštini Kotor, Nikšić i Pljevlja i u JP Nacionalni Parkovi i Crnogorskoj Akademiji nauka. Sa održanih Javnih rasprava Ministarstvo održivog razvoja i turizma je pripremlilo izvještaje o čemu postoji i audio zapis.

Na svim održanim prezentacijama donjeti su i određeni zaključci koje je Obrađivač u daljem procesu rada uvažio i preduzeo sve potrebne aktivnosti u saradnji sa Ministarstvom kako bi Nacrt DPP-a sa Strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu bio dodatno unaprijeđen, posebno sa aspekta obezbjeđivanja informacione osnove kroz dodatne studije zaštite prirode i biodiverziteta u kopnenom i morskom dijelu, mogućeg uticaja EM zračenja, uticaja na zdravlje stanovništva i zaštite kulturno-istorijskog nasleđa.

U nastavku se daju izvještaji sa održanih Javnih rasprava.

IZVJEŠTAJI SA JAVNE RASPRAVE

Datum:	13.06.2011.godine
Vrijeme:	11:00 -14:00 h
Mjesto:	Kotor, Palata Bizanti
Tema:	Okrugli sto u sklopu Javne rasprave o Nacrtu Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora
Prisutni:	
<p>Predstavnici Ministarstava održivog razvoja i turizma</p> <p>Predstavnici Ministarstava ekonomije</p> <p>Predstavnik JP za upravljanje morskim dobrom Crne Gore</p> <p>Predstavnik JP Nacionalni parkovi Crne Gore</p> <p>Predstavnik Zavoda za zaštitu prirode</p> <p>Predstavnici agencije za zaštitu životne sredine</p> <p>Predstavnici Opštine Kotor</p> <p>Predstavnici Obradivača planskih dokumenata – RZUP, Institut IGH, Dalekovod Projekt</p> <p>Predstavnici Crnogorski elektrorenosni sistem AD</p>	
Diskusija:	
<p>Okrugli sto koji se održava u sklopu Javne rasprave o Nacrtu Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora sa Izvještajem o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu održan je u Palati Bizanti, Kotor, sa početkom u 11:00h.</p> <p>Broj građana na Okruglom stolu: 60.</p> <p>Poslije kraće pozdravne riječi Željka Avramovića, potpredsjednika Opštine Kotor, Nikola Pertović je otvorio Okrugli sto o Nacrtu Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora sa Izvještajem o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, predstavio svoje saradnike i</p>	

obrađivače plana i predložio metodologiju rada okruglog stola.

Podsjetio je javnost da je Javna rasprava za Nacrt Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora počela 26.maja 2011.godine nakon usvajanja Nacrta Detaljnog prostornog plana od strane Vlade Crne Gore i traje do 26. juna 2011.godine.

Javnost je imala uvid u Nacrt Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora tokom Javne rasprave u prostorijama Opštine Kotor, svakog radnog dana od 10-13h, kao i putem web-sajta Ministarstva održivog razvoja i turizma (www.mrt.gov.me).

Građani i svi zainteresovani subjekti svoje primjedbe i sugestije moraju dostaviti u pisanoj formi na adresu Ministarstva održivog razvoja i turizma, preko Opštine Kotor - Sekretarijata za urbanizam ili putem e-mail-a javna.rasprava@mrt.gov.me do kraja javne rasprave.

Obrađivač plana će pripremiti odgovore na sve primjedbe koje pristignu tokom javne rasprave i isti će biti dostupni građanima putem web-sajta Ministarstva.

Svetlana Jovanović – predstavnik obrađivača - RZUP iz Podgorice, je prezentirala Nacrt Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora sa Izvještajem o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu. Nakon prezentacije je pozvala prisutne građane da se sa svojim pitanjima, predlozima i sugestijama uključe u javnu raspravu.

Jelena Knežević - predstavnik Ministarstava održivog razvoja i turizma je pozdravila prisutne građane istakla da u potpunosti razumije njihovu zabrinutost. Kako je riječ o značajnom projektu sa aspekta razvoja ukupne države ali isto tako i sa aspekta uticaja na živote običnih ljudi, a posebno onih u čijoj neposrednoj blizini će se raditi ovo postrojenje, Ministarstvo je analiziralo nacрте ovih dokumenata i već prilikom prve analize otkrilo da postoje određeni elementi koji nedostaju i koje treba dopuniti i pokrenulo izradu dodatnih analiza i to:

- Analize uticaja na morski biodiverzitet (staništa, vrste, kočarenje),
- Uticaj na zdravstvene aspekte.

Angažovani su vrhunski stručnjaci iz Crne Gore kao i Institut za biologiju mora i Zavod za zaštitu prirode koji će analizirati uticaje za cijelu trasu. Osnovni razlog je da se na nivou strateškog plana procijene mogući negativni uticaji da bi na nivou realizacije projekata bili u mogućnosti da precizno definišemo parametre od lokaliteta do određenih mjera koje znače naknadnu kompenzaciju i zaštitu.

Labud Mihović – predsjednik Mjesne zajednice Lastva Grbaljska, je izrazio nezadovoljstvo organizacijom Javne rasprave, naročito u dijelu koji se odnosi na obavještanje građana Lastve Grbaljske od strane Opštine Kotor.

Istakao je da za mještane Lastve Grbaljske sam kabal, nije primaran problem, ali lokacija Blato, nije prihvatljiva za izgradnju konvertorskog postrojenja i trafostanice. Smatra da je trafostanica previše blizu njihovog sela i izrazio zabrinutost da bi zbog magentnih polja i buke moglo biti ugroženo zdravlje ljudi. Takođe je istakao da se postavljanjem trafostanice na ovoj lokaciji ugrožavaju maslinjaci i poljoprivredno obradivo zemljište.

Prema njegovim riječima, sa čim se slažu i mještani Lastve Grbaljske, rješenje je, izmještanje trafostanice i konvertorskog postrojenja na lokaciju koja je udaljena samo 400 metara vazdušne linije od lokacije predviđene Nacrtom.

Svetlana Jovanović – predstavnik obrađivača - RZUP iz Podgorice, je istakla da je razumljiva reakcija građana i da će obrađivač plana još jednom razmotriti predloženo rješenje.

Prof. Rade Jovović - predstavnik obrađivača - RZUP iz Podgorice, zahvalio se na diskusiji i istakao da je tim koji je radio na ovom planskom dokumentu profesionalno prišao ovom poslu i da je obrađivač spreman da čuje sva mišljenja o lokaciji Blato, kao i da razmotri sve predložene alternativne lokacije i uradi dodatne analize.

Stevan Vučetić – mještanin Lastve Grbaljske, smatra da rukovodstvo Opštine Kotor nije bilo u dogovoru sa mještanima. Istakao je da nije dobra ni lokacija izlaska kabla iz more na Rtu Jaz, blizu plaže, jer je sam rt atraktivna lokacija, koja se može razvijati. Smatra da nije prihvatljivo obrazloženje obrađivača da je bolja lokacija gdje je plitko more, već lokacija gdje je dublje, jer će biti manje rada i ukopavanja kabla.

Takođe smatra neprihvatljivom lokaciju Blato za izgradnju konvertorskog postrojenja i trafostanice, jer je ona dobra samo sa ekonomskog aspekta, zbog blizine magistrale i zato što je ravnica. Naglasio je da je Ministarstvo poljoprivrede takođe trebalo biti uključeno, jer se radi o velikoj poljoprivrednoj površini. Postavio je pitanje koji je parametar elektromagnetnog zračenja i buka na obodu, na 50 i 500 m.

Njegovo je zapaženje da elaborat zaštite životne sredine nije urađen. Predlaže da se nađe druga lokacija u Grblju koja neće štetiti zdravlju ljudi.

Zoran Rubinić - predstavnik obrađivača Dalekovod Projekt iz Zagreba, istakao je da svi projekti ove vrste moraju poštovati međunarodne standarde. Kabal nema negativnih uticaja sa aspekta zračenja zbog zaštitnog metalnog ekrana, dalekovodi emituju manje zračenje od propisanih, a trafostanica mora biti projektovana da ne ugrožava zdravlje ljudi. Postoje granične vrijednosti koje se ne smiju prelaziti, a u njihovim granicama nema opasnosti po zdravlje ljudi.

Jelena Knežević – Postoje istraživanja koja još nisu završena i rade ih stručnjaci iz

Zagreba i iz Beograda. Oni vrše detaljna istraživanja koja se odnose i na kabal i na dalekovod, a takođe analiziraju i uticaj konvertorskog postrojenja. Ona je istakla da će u cilju zaštite zdravlja ljudi i životne okoline, biti ispoštovani svi evropski standardi.

Milo Carević - mještatin Lastve Grbaljske, je istakao da je vlasnik kuće u nesposrednoj blizini. Smatra da će se morati seliti ukoliko se konvertorsko postrojenje izgradi gdje je predviđeno Nacrtom ovog plana.

Labud Mihović – predsjednik Mjesne zajednice Lastva Grbaljska je rekao da će po njegovim informacijama sa crnogorske, u odnosu na italijansku stranu, biti instalirana zastarjela, po zdravlje opasna, tehnologija.

Ljubo Knežević – predstavnik Crnogorskog elektroprenosnog sistema ad, je istakao da postoji dogovor sa Italijom i da nema razlike, već će se koristiti kompletno ista savremena tehnologija i postrojenja i za Crnu Goru i za Italiju.

Đuro Pejović - mještatin Lastve Grbaljske, pitao je da li će realizacijom ovog plana Grbalj konačno imati bolje snabdijevanje strujom.

Ljiljana Vučinić - predstavnik Crnogorskog elektroprenosnog sistema ad, istakla je da je na detaljnoj razradi prikazana trafostanica i konvertorsko postrojenje. Isto postrojenje se nalazi i na Italijanskoj strani. Postrojenje se ne vidi ono je u zgradi samo se vide filteri i sabirnice koje idu prema trafostanici. Ovaj projekat dodatno poboljšava stanje u Kotoru, Budvi, Tivtu i Herceg Novom, pa time i u Grblju, jer je predviđena transformacija od 110 na 35 kv.

Stevo Stanišić - mještatin Lastve Grbaljske, je rekao da se njegovo imanje nalazi u srcu postrojenja. On bi želio da se građanima tačno objasni kakav uticaj ima ovaj projekat, jer je on na svom imanju posadio preko 300 maslina.

Dragan Buzdovan - mještatin Lastve Grbaljske, smatra da je Opština Kotor trebala da ima drugačiji stav prema mještanima. Takođe smatra da Ministarstvo treba da saraduje sa Italijanskom stranom, kako bi se kod građana steklo dodatno povjerenje. Smatra da su oni vjerovatno korak ispred nas, pa treba ispitati koji su se problemi javili kod njih na javnim raspravama. Istakao je da je u medijima trebalo biti objavljeno da će tehnologija biti ista i na crnogorskoj i italijanskoj strani. Smatra da je projekat možda dobar, ali da je trebao biti više javan.

Labud Mihović – predsjednik Mjesne zajednice Lastva Grbaljska, je istakao da je Evropski parlament donio odluku da se ugovor sa Ternom objavi, i pitao zašto je taj ugovor tajan.

Vesna Bracanović - predstavnik Ministarstva ekonomije, je istakla da brojni ugovori imaju klauzulu povjerljivosti, jer mogu da posjeduju elemente tehnoloških tajni. Naglasila je da je Vlada opredijeljena da sve ugovore otvori za javnost i da su u toku razgovori sa predstavnicima Italijanske strane kako bi se Ugovor učinio dostupnim

javnosti.

Marija Čatović - predsjednik Opštine Kotor, naglasila je da je imala sastanak sa mještanima Lastve Grbaljske, koji su iznijeli svoje protivljenje da se na lokaciji Blato izgradi konvertorsko postrojenje i trafostanica. Ona ih je podržala i smatra da je postrojenje blizu kuća i da se treba izmjestiti.

Pored ovog zapisnika postoji i **audio zapis** sa ovog sastanka, kao sastavni dio javne rasprave.

Zaključci:

Dogovoreno je da predstavnici obrađivača plana, u narednih sedam dana običu alternativnu lokaciju koju predlažu mještani Lastve Grbaljske, a koja se nalazi samo 400 metara vazdušne linije od lokacije Blato predviđene Nacrtom, kako bi se razmotrila mogućnost za njeno eventualno izmiještanje.

Datum:	15.06.2011.godine
Vrijeme:	11:00 -12.10 h
Mjesto:	Nikšić, Sala skupštine Opštine
Tema:	Okrugli sto u sklopu Javne rasprave o Nacrtu Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora
Prisutni:	
<p>Predstavnici Ministarstava održivog razvoja i turizma</p> <p>Predstavnik Ministarstva ekonomije</p> <p>Predstavnici agencije za zaštitu životne sredine</p> <p>Predsjednik Opštine Nikšić</p> <p>Predstavnici Obrađivača planskih dokumenata – RZUP, Institut IGH, Dalekovod Projekt</p> <p>Predstavnici Crnogorskog elektroprivrednog sistema AD</p>	
Diskusija:	
<p>Okrugli sto koji se održava u sklopu Javne rasprave o Nacrtu Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora sa Izveštajem o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu održan je u Sali skupštine Opštine Nikšić sa početkom u 11:00h.</p> <p>Broj građana na Okruglom stolu: 6.</p> <p>Prisutne je pozdravio Nebojša Radojičić, predsjednik Opštine Nikšić. On je izrazio pri tom negodovanje zbog, tog dana očigledne, nezainteresovanosti građana Nikšića a naročito onih čiji su poslovi vezani za ovaj projekat (NVO, Elektroprivreda, svi oni koji se bave prostornim planiranjem itd.).</p> <p>Nikola Pertović je otvorio Okrugli sto o Nacrtu Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora sa Izveštajem o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, predstavio svoje saradnike i obrađivače plana i predložio metodologiju rada okruglog stola.</p>	

Podsjetio je javnost da je Javna rasprava za Nacrt Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora počela 26.maja 2011.godine nakon usvajanja Nacrta Detaljnog prostornog plana od strane Vlade Crne Gore i traje do 26. juna 2011.godine.

Javnost je imala uvid u Nacrt Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora tokom Javne rasprave u prostorijama Opštine Nikšić, svakog radnog dana od 10-13h, kao i putem web-sajta Ministarstva održivog razvoja i turizma (www.mrt.gov.me).Građani i svi zainteresovani subjekti svoje primjedbe i sugestije moraju dostaviti u pisanoj formi na adresu Ministarstva održivog razvoja i turizma, preko Opštine Nikšić - Sekretarijata za urbanizam ili putem e-mail-a javna.rasprava@mrt.gov.me do kraja javne rasprave.Obrađivač plana će pripremiti odgovore na sve primjedbe koje pristignu tokom javne rasprave i isti će biti dostupni građanima putem web-sajta Ministarstva.

Svetlana Jovanović – predstavnik obrađivača - RZUP iz Podgorice, je prezentirala Nacrt Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora sa Izvještajem o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu. Nakon prezentacije je pozvala prisutne građane da se sa svojim pitanjima, predlozima i sugestijama uključe u javnu raspravu.

Sladjan Blagojević – novinar postavio je pitanje da li se javnost poziva na adekvatan način odnosno kako je to rađeno do sad, s obzirom na očigledan nedostatak građana u Nikšiću. Takođe je postavio pitanje kako će Ministarstvo dalje da sprovodi ova plan s obzirom na nove okolnosti u Italiji-Peskari.

Nikola Petrović - predstavnik Ministarstva održivog razvoja i turizma je dao odgovore na postavljena pitanja objašnjavajući da se poziv na javnu raspravu obavlja po zakonu (u jednom dnevnom listu, u Službenom listu i na sajtu Ministarstva) i da misli da nije problem u tome jer ovakav slučaj nije na drugim javnim raspravama (u drugim gradovima). Dao je primjer javne rasprave u Kotoru, održane par dana prije ove, gdje je bilo puno zainteresovanih. Što se tiče pitanja za okolnosti u Italiji, odgovorio je da mi imamo našu obavezu, da je napravljen međunarodni ugovor i da to što je van naše teritorije ne može uticati na naše obaveze.Pored ovog zapisnika postoji i **audio zapis** sa ovog sastanka, kao sastavni dio javne rasprave.

Zaključci:

Dogovoreno je da građani svoje sugestije dostave Ministarstvu održivog razvoja i turima putem e-maila javna.rasprava@mrt.gov.me ili direktno na arhivu Ministarstva, kako bi iste bile razmotrene od strane obradivača.

Datum:	17.06.2011.godine
Vrijeme:	11:00 -13.30 h
Mjesto:	Pljevlja, Sala skupštine Opštine
Tema:	Okrugli sto u sklopu Javne rasprave o Nacrtu Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora
Prisutni:	
Predstavnicima Ministarstva održivog razvoja i turizma Predstavnik Ministarstva ekonomije Predstavnik Zavoda za zaštitu prirode Predstavnicima agencije za zaštitu životne sredine Predstavnicima Opštine Plevlja Predstavnicima Obradivača planskih dokumenata – RZUP, Institut IGH, Dalekovod Projekt Predstavnicima Crnogorski elektroprenosni sistem AD	
Diskusija:	
<p>Okrugli sto koji se održava u sklopu Javne rasprave o Nacrtu Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora sa Izvještajem o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu održan je u Sali skupštine Opštine Pljevlja sa početkom u 11:00h.</p> <p>Broj građana na Okruglom stolu: 20.</p> <p>Poslije kraće pozdravne riječi Avda Ajanovića, potpredsjednika Opštine Pljevlja, Nikola Pertović je otvorio Okrugli sto o Nacrtu Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora sa Izvještajem o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, predstavio svoje saradnike i obrađivače plana i predložio metodologiju rada okruglog stola.</p> <p>Podsjetio je javnost da je Javna rasprava za Nacrt Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja</p>	

i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora počela 26.maja 2011.godine nakon usvajanja Nacrta Detaljnog prostornog plana od strane Vlade Crne Gore i traje do 26. juna 2011.godine.

Javnost je imala uvid u Nacrt Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora tokom Javne rasprave u prostorijama Opštine Pljevlja, svakog radnog dana od 10-13h, kao i putem web-sajta Ministarstva održivog razvoja i turizma (www.mrt.gov.me).

Građani i svi zainteresovani subjekti svoje primjedbe i sugestije moraju dostaviti u pisanoj formi na adresu Ministarstva održivog razvoja i turizma, preko Opštine Pljevlja - Sekretarijata za urbanizam ili putem e-mail-a javna.rasprava@mrt.gov.me do kraja javne rasprave.

Obrađivač plana će pripremiti odgovore na sve primjedbe koje pristignu tokom javne rasprave i isti će biti dostupni građanima putem web-sajta Ministarstva.

Svetlana Jovanović – predstavnik obrađivača - RZUP iz Podgorice, je prezentirala Nacrt Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora sa Izvještajem o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu. Nakon prezentacije je pozvala prisutne građane da se sa svojim pitanjima, predlozima i sugestijama uključe u javnu raspravu.

Zlatko Bulić – direktor Zavoda za zaštitu prirode – pozdravio je prisutne i konstatovao da je ovo izuzetno važan i kompleksan projekat koji mora izazvati promjene u životnoj sredini. S obzirom da sadašnji elektro-energetski sistem ne zadovoljava potrebe razvoja Crne Gore, ovakvi projekti su neophodni.

Dragan Šubarić – Sekretar sekretarijata Oštine Pljevlja je dao primjedbu na podloge, koje po njegovom mišljenju nisu adekvatne. On smatra, s obzirom da se radi o Detaljnom prostornom planu da je bilo potrebno geodetski dosnimiti podloge i detaljnije razraditi plan kako bi se mogli izdavati UT-uslovi. Postavio je pitanje na koji način će građani moći da daju primjedbe ako je samo rečeno da je širina koridora 1km, bez dalje razrade.

On je mišljenja da je pozitivno to što se planirani dalekovod poklapa sa postojećim koridorom Kosanica jer je to već devastiran prostor. Medjutim, po njegovo mišljenju, treba detaljnije analizirati trasu spajanja sa Kosanicom. On je dao primjedbu da je trebalo detaljnije razraditi spoj sa termoelektranom Pljevlja, kao što je to uradjeno za konvertorsko postrojenje.

Primjetio je da je dosta opisa dato iz starog prostornog plana Opštine Pljevlja i da bi se trebalo više oslanjati na skoro usvojeni PUP Pljevalja.

On takodje smatra da ne bi trebalo na isti način tretirati šume kroz koje prolazi

dalekovod: u Cetinju (makije, prolazak dalekovoda dužine 24 km) a šume u Pljevljima (visoke šume, prolazak dalekovoda dužine 9 km).

Svetlana Jovanović - predstavnik obrađivača - RZUP iz Podgorice. Što se podloga tiče, one su radjene na osnovu programskog zadatka u kome je tražena razmjera 1:25000 i 1:50000, na podlogama koje su dobijene od Ministarstva i Uprave za nekretnine, a detaljna razrada se predviđa samo za određene zone (konvertorsko postrojenje i trafostanica).

Što se tiče nivoa detaljnosti plana, određeni segmenti će se detaljnije definisati kroz dalji projekat.

Što se tiče dužina prolaska dalekovoda kroz šume u Cetinju i Pljevljima to su samo kartografski iznesene dužine.

Smatra da je stari prostorni plan Opštine uradjen odlično i da je i Savjet imao sugestije da se on uzima kao osnova, ali da će sugerisati provjeru zbog formalno-pravnog smisla.

Zlatko Bulić – direktor Zavoda za zaštitu prirode, se složio sa komentarom u vezi šuma kada je riječ o prolasku dalekovoda, međjutim, kako istraživanja vršena u poslednjih 50-60 godina pokazuju, NP Lovćen je izuzetno bogat šumama i to vrlo vrijednim i rijetkim bukovim šumama. Radi se o veoma interesantnom sklopu prirodnih ambijenata te je stoga NP Lovćen veoma vrijedan ne samo sa istorijskog gledišta već i sa stanovišta prirode.

Ljiljana Vučinić - predstavnik **Crnogorskog elektrorenosnog sistema ad, smatra da je svaki dio Crne Gore zasebna cjelina i da su prilikom izrade Nacrta ovog plana pokušavali da zaobiđu najljepše predjele. Radjeno je na tome da se zaobiđe prva zona zaštite u NP Lovćen, kao i selo Majstori i da se dijelom isprati postojeći dalekovod. Prema Startegiji Energetike predvidjeno je da se zatvori durmitorski prsten Brezna-Žabljak i da se poveže sa hidroelektranom na Komarnici. U cilju manje devastacije odlučeno je da se od Brezana do Žabljaka postave mješoviti stubovi čime bi se riješio energetski problem Žabljaka, što je neophodno radi razvoja turizma.**

Na pitanje gospodina Šubarića o širini koridora odgovorila je: “U planu se prikazuje koridor širine 1 km pa kasnije inženjeri rade mikroronizaciju i onda će se u projektu znati koje su konkretno parcele pogodjene”.

Dragan Šubarić – Sekretar sekretarijata Oštine Pljevlja, konstatovao je da je očigledno vođeno računa pri izradi, kao i da su rađene analize, ali ipak insistira na detaljnoj razradi za ulazak u Pljevlja jer postoji mnogo objekata i veliki splet dalekovoda.

Vranić Dragan, inženjer šumarstva – Uprava za šume, dao je primjedbu na slabu koordinaciju Uprave za šume sa crnogorskim Elektrorenosnim

sistemom. On smatra da bi kolege iz Elektropenosnog sistema trebalo da ih konsultuju o sječi šuma kako bi ona bila adekvatno izvršena i kako bi se vodilo računa o aspektu zaštite životne sredine.

Nikola Pertović, predstavnik Ministarstva održivog razvoja i turizma, konstatovao je da to nije tema javne rasprave, ali da su prisutni predstavnici Agencije za zaštitu životne sredine, pa će isto biti uzeto u obzir.

Zagorka Kalović, profesor biologije - NVO Eviva Vita, smatra da nije odgovoreno temi jer su Pljevlja početak, a ne kraj ovog projekta. Postavila je pitanje da li su prisutni primjetili na ulazu u Pljevlja sa svake strane po jedan zagadjivač i da li će ovaj projekat donijeti boljitak za građane Pljevalja u ekonomskom pogledu.

Po njenom mišljenju trebalo bi uraditi detaljniju razradu za ulazak u Pljevlja, kako bi građani znali kako to postrojenje izgleda.

Avda Ajanovića, potpredsjednik Opštine Pljevlja, rekao je da je želja građana da se valorizuju resursi i da se isoristi hidropotencijal, ali da pri svemu tome treba tražiti najviše standarde zaštite životne sredine za ovu opštinu. On smatra da je Opština Pljevlja uspostavila dobar odnos na Nevladinim organizacijama, ali da možda neke Nevladine organizacije, kroz interese nekih drugih organizacija vrše opstrukciju takvih projekata. On smatra da treba kritikovati sa razlogom i adekvatno, a ne sa razlogom da bi se blokirali ovakvi projekti i spriječavao razvoj.

Zagorka Kalović, profesor biologije - NVO Eviva Vita, smatra da ekonomija i ekologija moraju saradjivati a da to nije vidjeno na predstavljenoj prezentaciji. Smatra da bi trebalo formirati tim stručnjaka koji bi ispitali elektromagnetsko zračenje.

Svetlana Jovanović - predstavnik obrađivača - RZUP iz Podgorice, odgovara da se planom ne može sve riješiti detaljno kao projektom, pa su s toga morali da se zadrže na nivou plana.

Zlatko Bulić – direktor Zavoda za zaštitu prirode, smatra da ovaj projekat može donijeti boljitak Pljevljima i da su predviđene subвенacije i na lokalnom nivou. Kao primjer navodi NP Đerdap u Srbiji u kome postoje hidroelektrane i dalekovod. Medjutim ovaj nacionalni park dobija subвенacije čija je namjena da pomognu ekološke projekte.

Ljiljana Vučinić - predstavnik Crnogorskog elektroprenosnog sistema ad, je rekla da su za jačinu elektromagnetnih polja uzete smjernice koje je dala EU, a kroz projekat će se raditi procjena uticaja na životnu sredinu.

Anton Ljucović – Ministarstvo ekonomije, kaže da je ovo veoma veliki čak regionalni projekat i da se pri tome ne može izdvojiti ni jedna opština, a da bi od ovog projekta svaki građanin Crne Gore trebalo da ima ekonomsku korist.

Haris Krupa iz Agencije za izgradnju Opštine Pljevlja (odbornik u Skupštini), smatra da zakon o izgradnji postrojenja može da bude ograničavajući faktor kada se usvoji. On je takođe postavio pitanje da li će biti povezivanja sa Srbijom i Bosnom i Hercegovinom, i ako hoće zašto to nije naznačeno u planu.

Ljiljana Vučinić - predstavnik **Crnogorskog elektroprenosnog sistema ad. Posle Pljevalja je neminovno da se koridor nastavi prema Srbiji i Bosni i Hercegovini i planirano je da se poveže sa Bajinom Baštom uz poboljšanje snage, a zatim i sa Višegradom.**

Pored ovog zapisnika postoji i **audio zapis** sa ovog sastanka, kao sastavni dio javne rasprave.

Zaključci:

Dogovoreno je da građani svoje sugestije dostave Ministarstvu održivog razvoja i turima putem e-maila javna.rasprava@mrt.gov.me ili direktno na arhivu Ministarstva, kako bi iste bile razmotrene od strane obradivača.

Datum:	21.06.2011.godine
Vrijeme:	11:00 -14.30h
Mjesto:	Podgorica, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti
Tema:	Okrugli sto u sklopu Javne rasprave o Nacrtu Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora
Prisutni:	
<p>Predstavnici Ministarstava održivog razvoja i turizma</p> <p>Predstavnik Ministarstva ekonomije</p> <p>Predstavnik Zavoda za zaštitu prirode</p> <p>Predstavnici agencije za zaštitu životne sredine</p> <p>Predsjednik Crnogorske akademije nauka i umjetnosti</p> <p>Predstavnici Obrađivača planskih dokumenata – RZUP, Institut IGH, Dalekovod Projekt</p> <p>Predstavnici Crnogorski elektroprenosni sistem AD</p>	
Diskusija:	
<p>Okrugli sto koji se održava u sklopu Javne rasprave o Nacrtu Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora sa Izveštajem o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu održan je u sali Crnogorske akademije nauka i umjetnosti sa početkom u 11.00h.</p> <p>Broj građana na Okruglom stolu: 50</p> <p>Akademik Momir Đurović, predsjednik Crnogorske akademije nauka i umjetnosti otvorio je Okrugli sto o Nacrtu Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora sa Izveštajem o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, zahvalivši se svima na prisustvu i izrazivši nadu da će danas biti date konstruktivne kritike koje će doprinijeti poboljšanju kvaliteta gore pomenutih dokumenata i najavio predstavnika Ministarstva održivog razvoja i turizma Nikolu Petrovića.</p> <p>Nikola Petrović, predstavnik Ministarstva održivog razvoja i turizma, izvinio se u ime Ministarstva zbog nedolaska ministra Predraga Sekulića koje je uzrokovano</p>	

sastankom sa predstavnicima Svjetske Banke i neodložnim putem u inostranstvo. Zatim je pozdravio sve prisutne, izrazio nadu da će današnji skup biti konstruktivan u svrhu poboljšanja plana, zahvalio se na izuzetnoj časti prisutnima i poželio svima srećan i uspješan rad.

Nakon toga **akademik Đurović** najavio je predstavnicu obrađivača plana Svetlanu Jovanović.

Svetlana Jovanović – predstavnik obrađivača - RZUP iz Podgorice, je prezentirala Nacrt Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora sa Izvještajem o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu.

Jelena Knežević, savjetnica Ministra za životnu sredinu dala je par kratkih napomena vezanih za to da je ovaj Nacrt do kraja javnih rasprava otvoren za predloge i sugestije koje je potrebno u pisanoj formi dostaviti na arhivu Ministarstva.

Doktor Aleksandar Joksimović, predstavnik Instituta za biologiju mora, prezentovao je istraživanja koja su obavljena kod Rta Jaz, na dubini od 40m. Istraživanjima je utvrđeno da se na tom mjestu na dubini od 24m nalaze veoma osjetljiva naselja morske trave koja su pod režimom zaštite, zaštićene školjke kao i drugi morski organizmi među kojima i 27 vrsta morske ribe. Nakon ove dubine morsko dno se spušta veoma strmo i na većoj dubini je ogoljeno. Postavljanje podmorskog kabla neće imati uticaj na ribe koje žive u tom području, a morska trava će se, nakon završenih radova na kablu, nanovo naseliti. Takođe su rađena istraživanja kakav bi uticaj postavljanje podvodnog kabla moglo da ima na kočarenje. Postavljeno je pitanje da li je zakonom zabranjeno kočarenje u blizini podmorskog kabla. Doktor Aleksandar Joksimović završio je svoje izlaganje konstatacijom da zračenje nema uticaj na čovjeka, te s toga neće imati uticaj ni na floru i faunu.

Doktor Aleksandar Čelebić, KBC, onkološki hirurk, izjavio je da su za ispitivanja korišćene vrijednosti elektromagnetnog polja do kojih su došli konsultanti, a takođe je konsultovana i međunarodna zakonska regulativa. Ispitivane su vrste zračenja i pregled njihovih uticaja na zdravlje čovjeka. Blaži simptomi elektromagnetnog zračenja su: razdražljivost, nesаница, nervoza, depresija itd. Vrijednosti električnih i magnetnih polja moraju biti manje od graničnih vrijednosti kako bi se izbjegle štetne posljedice po zdravlje ljudi. Ovo zračenje takođe zavisi i od visine kao i od rasporeda provodnika te se s toga cijela zona mora tretirati kao osjetljiva zona.

Drugi štetan efekat može biti zvučni efekat corone čiji je intenzitet veći što je veća vlažnost vazduha. Jače elektromagnetno zračenje može uzrokovati teže posljedice po zdravlje ljudi kao što su kanceri, tumori, itd. Uticaji podmorskog kabla na većoj dubini se gotovo i ne osjećaju, tako da su ljudi u moru gotovo potpuno bezbjedni što se tiče štetnog uticaja elektromagnetnog zračenja. Veoma bitno je da elektroda bude urađena po propisima i standardima. Potencijalno štetan uticaj na zdravlje ljudi

mogu imati provodnici dvosmjerne struje i da bi se to ublažilo potrebno je ova postrojenja dovoljno udaljiti od naseljenih područja. Vezano za konvertorsku stanicu, procjene uticaja na zdravlje ljudi su još uvijek u toku.

Zlatko Bulić, predstavnik Zavoda za zaštitu prirode, smatra da energetski sistem Crne Gore nije spreman da odgovori na potrebe razvoja turizma te s toga mora da se uradi ovaj projekat. Crna Gora je mala država i prolazak na bilo kom mjestu će uzrokovati neke negativne posljedice. On je izlaganje završio konstantacijom da je sinteza izvještaja u toku.

Profesor Radenko Pejović, Gradjevinski fakultet Podgorica, smatra da ovaj plan nema veliko uporište u strategiji razvoja energetike i postavlja pitanje da li u koridoru postoje druge alternative za povezivanje sa okruženjem. On smatra da je obradivač korektno odradio plan ali da predstavlja problem prolazak kabla kroz Nacionalne parkove i priobalje. Takođe ima primjedbu i na tehničku obradu plana i postavlja pitanje da li su razmatrane međunarodne regulative. Konstantuje da nema potrebe govoriti samo o pozitivnim stvarima već mora biti riječi i o negativnim aspektima. U planu nema riječi o dinamici tj. kada će Italija završiti svoj dio projekta. On predlaže da se uzme u razmatranje opcija da li je moguće kabal i kopnom voditi podzemnim putem, i takođe smatra da se mora uraditi iscrpna ekonomska analiza koliko će projekat da košta Crnu Goru, koliki će biti troškovi održavanja i kakva je materijalna korist od ovog projekta. Prije zaključka on je postavio još dva pitanja :

1. Kako je ovaj projekat odjednom postao aktuelan?
2. Šta će se desiti ako A2A ne bude većinski vlasnik Elektroprivrede?

Branko Kotri - Regulatorna agencija za energetiku, sa ovim projektom sreo se još 2009. godine kada je rađen regulatorni okvir. Tada je bilo govora o drugačijem vremenskom okviru a sada se po dinamici uočavaju razlike i promjene. Takodje postoji razlika u odnosu na Strategiju razvoja energetike. On smatra da je javnost uskraćena od planera za dublja i detaljnija istraživanja, pogotovu kada je riječ o negativnom efektu, tj. koliko bi trebalo da se povećaju računi krajnjih potrošača da bi se ovaj projekat izveo.

Akademik Momir Đurović, predsjednik Crnogorske akademije nauka i umjetnosti, smatra da je apsurd konstatacija planera da će se ova investicija završiti nižom cijenom računa krajnjih potrošača, kao i to da se ovdje radi o jednosmjernom a ne dvosmjernom toku električne energije. On smatra da je potrebna ozbiljna i transparentna analiza zbog čega nam je ovaj kabal potreban, koja je njegova svrha kao i koliko će to da nam košta. On je postavio pitanje kako ćemo izvoziti energiju koju Crna Gora nema. Akademik Đurović je veoma skeptičan na tvrdju da 400 kV nema nikakav uticaj na čovjeka i postavio pitanje šta se dešava u slučaju da elektroda proradi? Kakvi dokazi postoje o uticaju elektrode? Akademik Đurović smatra da svemu ovome treba mnogo studioznije prići i da je nerealno da u Strateškoj procjeni nema ništa negativno. Takođe je postavio pitanje kakva je veza planiranog kabla sa planiranim nuklearnim postrojenjima u Albaniji? Nakon

postavljenih pitanja akademik Đurović je otvorio diskusiju.

Ines Mrdović, MANS, postavlja fokus na 2 do 3 stvari, a to su: sumnja da je javna rasprava puka forma jer imaju informaciju da je država već preuzela neke obaveze, tj. potpisala ugovor sa Ternom. Ona smatra da je u planu upisano ono što je Terna tražila i zato se pita čemu služi javna rasprava? MANS smatra da raspravljamo o nečemu za šta nemamo valjana dokumenta, tj. da ne znamo šta piše u ugovoru koji je sklopljen. Takođe pita kako će se finansirati tolika investicija, odnosno da li će građani da plaćaju to. MANS ne vidi posebnu ekonomsku korist za građane Crne Gore koja bi bila srazmjerna onome šta ćemo uložiti i prostoru koji ćemo devastirati.

Jelena Marović, Green Home, smatra da je potpuno neprihvatljivo da u strateškoj procjeni uticaja nema bazičnih studija, kao i da je izvještaj nepotpun i nedosljedan. Postavlja pitanje kako tumačiti rečenicu iz Plana da će ovaj projekat imati pozitivan efekat na turizam?

Jelisava Kalezić, profesor na Građevinskom fakultetu, smatra da je neizostavan prvi korak bio ulazak u promjenu Prostornog Plana države, iz razloga što ovaj dokument nije usklađen sa Nacrtom plana za kabal, te je stoga preuranjeno pozivati se na njega. Takođe smatra da nedostaje studija uticaja na životnu sredinu. Posebno je preokupira činjenica da struje, koju treba slati u Italiju, nema. I postavlja pitanje da li ovaj projekat ima veze sa planiranom gradnjom nuklearki u okruženju.

Ilija Vujošević, profesor, se slaže sa ocjenom netransparentnosti i smatra da nije razumljivo preuzimanje obligacije prije nego što se sve ispita. On postavlja pitanje da li je nama prioritet da budemo most do Italije i napominje da prilikom povezivanja malih i velikih, dolazi do konsekvenci po male, a ne po velike.

Profesor Miško Burić, smatra da je dokument rađen profesionalno i kvalitetno u skladu sa zakonom bez obzira na nedostatke koje treba doraditi, kao i da je cio postupak izrade i donošenja ovog dokumenta veoma transparentan.

Ljubo Knežević, Elektroprenos, odgovara na pitanja profesora Đurovića da će energija ići jednosmjerno kao i da je činjenica da je Italija iskoristila najveći dio svog potencijala dok jugoistočna Evropa nije. Prema procjeni Italijana na teritoriji jugoistočne Evrope postoji realan višak energije. Takođe odgovara na pitanje šta se dešava sa postojećim dalekovodima: dalekovod od 400 kV Podgorica - Tirana je u funkciji i trošak za taj dio se eliminiše, isto kao i dalekovod prema trebinju. On smatra da postoji negativan vizuelni efekat, ali da se ne može razmišljati o razvoju turizma ukoliko se ne stvore infrastrukturne osnove, odnosno preduslovi da se novi turistički objekti uključe na mrežu. On takođe smatra da će troškovi crnogorskih građana koji su vezani za gubitak energije biti smanjeni.

Jelena Knežević, savjetnica Ministra za životnu sredinu, se zahvalila svima prisutnima na predlozima i naglasila da Ministarstvo duguje veliku zahvalnost ekspertima koji su svoje profesionalne reference stavili u službu za ovo veoma

limitirano vrijeme. Ona smatra da se danas došlo do veoma značajnih zaključaka sa aspekta zdravlja i biodiverziteta.

Ljiljana Vučinić, Elektroprenos, naglašava da je glavna namjera postaknuti investitore na to da koriste obnovljivu energiju, i da nema govora o nuklearnim elektranama. Takođe ovaj projekat bi mogao da donese da Crna Gora sutra postane izvoznik električne energije, a ne samo tranzitno područje. Vezano za pitanje koštanja kompletne investicije, ona kaže da Italijanski partner investira u podvodni kabal, a da se 100 miliona odnosi na trafostanicu u Lastvi Grbaljskoj sa priključenjem na mrežu, dok bi vrijednost dalekovoda iznosila odprilike 60 miliona eura. Sve ukupno kompletna investicija ne bi trebalo da predje iznos od 200 miliona eura.

Doktor Aleksandar Čelebić, KBC, onkološki hirurk, opovrgnuo je konstataciju da je njegova prezentacija u superlativu jer se osvrnuo na cijelu paletu uticaja na zdravlje koja je veoma velika. On takođe kaže da nedostaje karakterizacija elektromagnetnog polja da bi izvještaj mogao biti kompletan, takođe je predložio čitav niz mjera koje su bitne za zaštitu zdravlja, između ostalog udaljevanje postrojenja iz naseljenih mjesta.

Vesna Bracanović, Ministarstvo ekonomije, kaže da Strategija i PPCG sadrže osnovne elemente koji se odnose na ovaj projekat i da je od kraja 2007. godine obavljen niz analiza i ispitivanja. Vlada je insistirala kod Italijana na objavljivanju ugovora, međutim dobili su tek djelimično objavljivanje ugovora. Ona smatra da će ekonomski benefiti od ovog ulaganja iznositi ukupno 334 miliona eura, a budžetski prihodi će se povećati za 8 miliona eura godišnje.

Doktor Zrinka Rudež, institut IGH, zahvalila se svima prisutnima i rekla da je ovo jedan atipičan i specifičan prostorni planski dokument. Takođe je naglasila da se postavljena pitanje mogu podijeliti na strateška i taktička pitanja i da na strateška pitanja planeri ne mogu odgovoriti. Ona smatra da je javna rasprava susret struke sa javnošću, ali i da laička javnost ima prevelika očekivanja od planera. Takođe planeri su se prilikom izrade ovog dokumenta sreli sa problemom oko projektnog zadatka ali i nedostatkom grafičkih podloga.

Akademik Momir Đurović, predsjednik Crnogorske akademije nauka i umjetnosti, zahvalio se na prisustvu i zatvorio ovu javnu raspravu.

Pored ovog zapisnika postoji i **audio zapis** sa ovog sastanka, kao sastavni dio javne rasprave.

Zaključci:

Dogovoreno je da građani svoje sugestije dostave Ministarstvu održivog razvoja i turima putem e-maila javna.rasprava@mrt.gov.me ili direktno na arhivu Ministarstva, kako bi iste bile razmotrene od strane obradivača.

Datum:	23.06.2011.godine
Vrijeme:	11:00 -14.00h
Mjesto:	Podgorica, Prostorije Nacionalnog parka „Skadarsko jezero“
Tema:	Okrugli sto u sklopu Javne rasprave o Nacrtu Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora
Prisutni:	
<p>Predstavnicima Ministarstva održivog razvoja i turizma</p> <p>Predstavnik Ministarstva ekonomije</p> <p>Predstavnik Zavoda za zaštitu prirode</p> <p>Predstavnicima agencije za zaštitu životne sredine</p> <p>Predstavnik Geografskog fakulteta u Beogradu</p> <p>Predstavnicima Obradivača planskih dokumenata – RZUP, Institut IGH, Dalekovod Projekt</p> <p>Predstavnicima Crnogorski elektroprenosni sistem AD</p>	
Diskusija:	
<p>Okrugli sto koji se održava u sklopu Javne rasprave o Nacrtu Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora sa Izvještajem o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu održan je u sali Crnogorske akademije nauka i umjetnosti sa početkom u 11.00h.</p> <p>Broj građana na Okruglom stolu: 25</p> <p>Nikola Petrović, predstavnik Ministarstva održivog razvoja i turizma, pozdravio je sve prisutne, izrazivši mišljenje da je na današnjoj javnoj raspravi prisutan jedan jako reprezentativan i stručan sastav, kada se radi o prezentaciji Plana i da bi trebalo iskoristiti današnju raspravu kako bi sve dileme, primjedbe i sugestije dobile svoje odgovore. Njegova zamisao je da javna rasprava teče tako što će prvo Svetlana Jovanović, predstavnik obradivača održati prezentaciju, nakon nje, sa aspekta životne sredine gospodin Filipović, zatim u ime Ministarstva Jelena Knežević i gospodin Joksimović i Zlatko Bulić. Zatim se još jednom zahvalio</p>	

prisutnima i zaželio svima uspješan rad.

Svetlana Jovanović – predstavnik obrađivača - RZUP iz Podgorice, je prezentirala Nacrt Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kV sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kV sa optičkim kablom Italija – Crna Gora sa Izvještajem o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu.

Doktor Dejan Filipović, Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu, profesor na smjeru Prostorno planiranje i zaštita životne sredine, predstavio se prisutnima uz objašnjenje da je njemu pripala čast, zadovoljstvo ali i težina zadatka koji podrazumijeva koordinaciju timom koji je radio Stratešku procjenu uticaja (SPU). Njegov cilj danas je da upozna prisutne sa metodologijom izrade SPU i rezultatima do kojih se došlo na kraju. Vrlo je važno napomenuti da je ovaj dokument strateški dokumenta na nivou plana i da ne predstavlja dio tehničke dokumentacije, ali da se prilikom procjene uticaja na životnu sredinu uzimaju u obzir, osim aspekata zaštite životne sredine i aspekti socialnog i ekonomskog razvoja.

Metodologija koja je primjenjena prilikom izrade ove procjene razvijana je u poslednjih desetak godina, a osnov za njen razvoj predstavljaju metode koje su saglasne sa evropskim standardima. U konkretnom slučaju primijenjen je model Britanskog ministarstva za zaštitu životne sredine.

Hronologija izrade SPU: u decembru 2010.godine definisane su polazne osnove, koncept je napravljen u februaru 2011.godine a nacrt početkom maja kada je poslat na mišljenje Agenciji za zaštitu životne sredine i Ministarstvu održivog razvoja i turizma, koji su dali svoje sugestije koje su kasnije unešene u dopunjeni nacrt. Te dopune se odnose na tri sektorske studije vezane za: morski biodiverzitet, kopneni biodiverzitet i zdravlje ljudi. Ovom studijom identifikovana su područja za koja postoji mogućnost da budu izložena riziku a to su: Rt Jaz, lokacija Blato na Lastvi Grbaljskoj, NP Lovćen, dio trase Čevo-Šavnik koja prolazi pored jezera Krupac i Slano i NP Durmitor. Negativni uticaji mogući su na: predio, biodiverzitet, povećani nivo buke i elektromagnetno zračenje. Na strateškom nivou sagledavajući koridor i elemente životne sredine ali i socialni i ekonomski razvoj propisano je 26 strateških zaštitnih mjera.

Jelena Knežević, savjetnica Ministra za životnu sredinu, rekla je da je Ministarstvo analiziralo oba dokumenta došlo do zaključaka koje su podijelili sa obrađivačem. Jedan od zaključaka bio je da SPU treba doraditi u smislu uticaja na kopneni dio biodiverziteta, integrisanje morskog biodiverziteta, uticaj na zdravlje čovjeka i uticaj na kulturnu baštinu. Preduslov da bi se ovo moglo odraditi je karakterizacija elektromagnetnih polja i podvodnog kabla i dalekovoda. Karakterizacija je izvršena skoro u potpunosti, nedostaju još analize koje se odnose na dio postrojenja sa naizmjeničnom strujom. Na osnovu ovih rezultata stručnjaci za biodiverzitet i zdravstvo su dali svoje preliminarne procjene. Vrlo je veliki aspekt mogućih uticaja na zdravlje. Međutim to su uticaji koji se mogu kontrolisati i svesti na minimum, ali je

neophodno imati preciznije ulazne podatke.

Doktor Aleksandar Joksimović, direktor Instituta za biologiju mora, prezentovao je istraživanja koja su radjena u saradnji sa Hidrometerološkim zavodom, pri čemu im je zadatak bio da utvrde nulto stanje. Istraživanja su obavljena kod Rta Jaz, na dubini od 40m. Istraživanjima je utvrđeno da se na tom mjestu na dubini od 24m nalaze veoma osjetljiva naselja morske trave, Poseidonia Oceanica, koja su pod režimom zaštite, zaštićene školjke kao i drugi morski organizmi među kojima i 27 vrsta morske ribe. Nakon ove dubine morsko dno se spušta veoma strmo i na većoj dubini je ogoljeno. Postavljanje podmorskog kabla neće imati uticaj na ribe koje žive u tom području, a morska trava će se, nakon završenih radova na kablju, nanovo naseliti. Takođe su rađena istraživanja kakav bi uticaj postavljanje podvodnog kabla moglo da ima na kočarenje. Prema proračunima ribari godišnje zarade oko 816 000 € i trebalo bi sračunati koliki je iznos koji bi trebalo nadoknaditi ribarima. Postavljeno je pitanje da li je zakonom zabranjeno kočarenje u blizini podmorskog kabla. Doktor Aleksandar Joksimović završio je svoje izlaganje konstatacijom da s obzirom da zračenje nema uticaj na čovjeka, te s toga neće imati uticaj ni na florju i faunu, osim u slučaju kvara ili neke štete, što je već druga situacija.

Zlatko Bulić, direktor Zavoda za zaštitu prirode. Njihov zadatak je bio da urade separat koji se odnosi na kopneni biodiverzitet. Njihov posao je bio veoma složen i težak ali ovo je jedan od kapitalnih projekata koji treba da pomognu Crnoj Gori da se razvija kao ekskluzivna turistička destinacija, činjenica je da nam struje fali, te je izrada ovakvog projekta neophodna. Takođe je napomenuo da i u drugim zemljama u okviru nacionalnih parkova postoje elektrane i dalekovodi. Akcenat su prilikom istraživanja stavili na vrste koje su zaštićene, naročito na vrste koje se nalaze na crvenim listama. Sinteza materijala je u toku i nada se da će ovaj separat biti završen do kraja mjeseca. Zahvalio se prisutnima i iskazao nadu da će ovaj separat pomoći onima koji odlučuju da donesu što bolju odluku.

Nikola Petrović, predstavnik Ministarstva održivog razvoja i turizma, zahvalio se izlagačima i otvorio javnu raspravu.

Akademik Branko Radojičić, predsjednik naučnog savjeta Nacionalnih parkova, smatra da se ovom značajnom projektu veoma studiozno prišlo i ne sumnja da će rezultat na kraju biti upravo onakav kakav treba da bude. On smatra da su ovakvi projekti veoma pozitivni za državu i pripada onim ljudima koji vide dobro u ovakvim projektima. Postavio je pitanje da li su preduzete sve mjere sa aspekta zaštite Nacionalnih parkova da se oni sačuvaju i izrazio želju da se nacionalni parkovi zaobiđu jer bi vizuelni efekat bio veoma negativan, ali je ohrabren obećanjem obrađivača da će se veoma voditi računa o Nacionalnim parkovima. On smatra da je pozitivan stav kolege šumara Martinovića da se zaobiđe Bokokotorski zaliv, ali ipak nije idealno rješenje presijecanje dijela Nacionalnog parka Lovćen, pa sutra i uspinjača Kotor-Lovćen-Cetinje. Takođe smatra da bi bilo bolje ići sa dalekovodom sa južne strane Nikšićkog polja i zaobići jezera Krupac i Slano, i taj prostor bi morao

biti svestranije sačuvan. On je još napomenuo da je nazemislivo da dalekovod prođe preko kanjona Tare blizu mjesta gdje je most ili blizu drugih objekata gdje bi to moglo uticati na ljepotu pejzaža, ali i uložio prigovor naglasivši da je to njegov jedini prigovor što Naučni savjet nacionalnih parkova nije ranije konsultovan vezano za trasu dalekovoda.

Rade Gregović, direktor Nacionalnih parkova, je i prije ove rasprave imao priliku da čuje nešto o Planu jer je bio upoznat od strane obrađivača. On smatra da Nacionalni parkovi ne mogu sa oduševljenjem prihvatiti ovakve stvari. Takođe smatra da sam planski osnov ima vrlo klimavu osnovu, i po njegovom mišljenju programski zadatak nije dobar jer nije smio locirati istočnu i zapadnu stranu. On još jednom napominje da, po njegovom mišljenju treba zaobići Nacionalne parkove, ali ukoliko se to ne desi, onda bi istima trebalo platiti prolazak preko državne zemlje, i u ekonomsko-tržišnoj projekciji navesti da će se devastacija prostora platiti naknadno. Smatra da u materijalu ima dosta ranjivih konstantacija i da bi trebalo dokazati ekonomski interes. Njegov zaključak je bio da treba razvijati Nacionalne parkove, ali ne izradom projekta dalekovoda, već izradom turističkih projekata.

Nikola Petrović, predstavnik Ministarstva održivog razvoja i turizma, rekao je da je ovo jedno veoma objektivno zapažanje koje zaslužuje odgovor, naravno trebalo bi prijedloge i sugestije procesuirati u pismenoj formi.

Veselin Luburić, šef Službe za unapređenje Nacionalnih parkova, kao neko ko je bio dio tima i kao neko ko radi za javno preduzeće, ima namjeru da da kratak osvrt na ovaj plan i nada se mali doprinos javnoj raspravi. Ovo je jedan specifičan, atipičan planski dokument, a programski zadatak je bio vrlo usmjeravajući, što je usmjeravajuće određivalo i izbor trase dalekovoda. Podsjećanja radi on je napravio malu hronološku analizu kako je došlo do izbora trase kroz Nacionalni park Lovćen. Postojale su istočna i zapadnja varijanta. Pominjana je i treća trasa koja je sa ekonomskog i tehničkog aspekta skupo rješenje te je tako izbor ostao na Nacionalnom parku Lovćen. Vezano za Nacionalni park Durmitor, isto kao i za Lovćen vizuelni aspekt je najupečatljiviji. Međutim kompenzacione mjere koje su predviđene vezano za trasu dalekovoda mogu predstavljati jedno središnje rješenje, naročito kada se radi o Lovćenu i Durmitoru.

Svetlana Jovanović – predstavnik obrađivača - RZUP iz Podgorice, zahvalila se na diskusiji i izjavila da se apsolutno slaže sa prisutnima po pitanju Nacionalnih parkova. Ona smatra da bi trebalo pokušati još jednom izaći na teren kako bi se razmotrila opcija zaobilaznja jezera Slano i Krupac. Ona je rekla da je veoma velika vjerovatnoća da će se odustati od prolaska kroz Lovćen i da će se ići istočnom varijantom. Ekonomska varijanta nije razlog, jer je obrađivač potpuno nezavistan i jako su im važni faktori zaštite životne sredine. Pitanja i sugestije su bile vrlo konkretne i pozitivne tako da će se planeri truditi da to ispoštuju.

Zoran Djukanović, direktor Elektroprenosa, nije prepoznao direktno pitanja ali će se potruditi da odgovori na smisao projekta i gradnje infrastrukture. Nije lako pomiriti

zahtjeve razvoja infrastrukture sa obiljem nacionalnog bogatstva. Radi se o kompaniji koja se bavi javnim interesom i koja pokušava da prenosnu mrežu Crne Gore dovede u bolju situaciju. U diskusijama nije prepoznao ništa drugo sem brige za prirodno okruženje, i kao direktor Elektroprenosa može da kaže da se veoma raduju novoj varijanti kroz Lovćen i veoma je podržavaju ne uzimajući u obzir ekonomsku komponentu. Za mnoge opštine u Crnoj Gori ovaj projekat ima veliki značaj, jer smo svi svjedoci da ni građani nisu zadovoljni funkcionisanjem mreže. Njegov zaključak je da su svi na istoj strani i da svi zajedno treba da nadju najbolja rješenja za trasu ovog kabla.

Mihailo Burić, član Naučnog savjeta Nacionalnih parkova, smatra da je neophodno da ovakav plan ima odgovarajuću ekonomsku analizu. Takođe smatra da bi trebalo prikazati konkretne posljedice i mjere, onako kako je iznio doktor Joksimović. I on se slaže da je ovaj prostorni plan veoma dobro uradjen sa aspekta struke i zakonskih propisa, bez obzira na to što je sam problem veoma osjetljiv. Po njegovom mišljenju nedostaju topografske analize vertikalne i horizontalne, a ove trase koje su predložene pokazuju težnju ka pravolinijskim trasama. Po njegovom mišljenju, obrađivač je imao obavezu da da veći broj predloga, ne samo dva. Dokumentu nedostaje još jedna stvar, a to je profil preko Jadranskog mora koji bi mogao da utiče na tačku izlaska kabla iz mora. Takođe je bitno fokusirati se na zaštitne pojaseve visoko rastuće vegetacije koja može i vizuelno da ublaži efekat dalekovoda. Kao zaključak on smatra da su ključne i problematične dvije tačke, a to je prolazak kroz Nacionalne parkove i uticaj na zdravlje, s obzirom da analiza vezano za zdravlje nije do kraja uradjena.

Profesor Jovović, želi da da pojašnjenje na izlaganje gosp. Gregovića. U okviru pripreme plana radjeno je na svim aspektima i presudilo je više aspekata. Neka pitanja koja su iznešena vezano za ekonomsku projekciju biće obradivana dalje u razradi plana. Ovaj plan će donijeti mnogo dugoročnih koristi koje se ne mogu u potpunosti prikazati, te su upravo s toga bili obazrivi. Investicija u Crnoj Gori u krajnjoj tački trebala bi da bude oko 300 miliona eura, te se može pretpostaviti koliko ekonomsku korist će donijeti tolika investicija. Analiza je pokazala da su mjerljive i dugoročne koristi jako velike za Crnu Goru. U ovom dijelu najznačajniji dobici su smanjenje cijene prenosa i poboljšanje sigurnosti mreže.

Drago Marić, profesor Prirodno-matematičkog fakulteta, član Savjeta Nacionalnih parkova, smatra da su najveći negativni uticaji od ovog projekta u svari vizuelni uticaji. On postavlja pitanje da li je moguće podzemno voditi dalekovod i na kopnu i smatra da bi bilo neophodno napraviti ekonomsku računicu za više varijanti.

Ana Mišurović, član savjeta Nacionalnih parkova, smatra da se jedan prostor ne može koristiti za dvije namjene, odnosno da se kroz Nacionalni park ne može voditi dalekovod. Ona se slaže da je neophodno napraviti ekonomsku analizu za varijante koje zaobilaze Nacionalne parkove. Vezano za podvodnu trasu ona smatra da bi trebalo iskoristiti već uradjenu batrimetriju Jadrana u dijelu izlaza kabla i naći možda

neku drugu varijantu.

Svetlana Jovanović – predstavnik obrađivača - RZUP iz Podgorice, kada se radi o Nacionalnim parkovima želi da svi shvate da su planeri stavili zabranu na zaštićene zone. Medjutim kada je Durmitor u pitanju jednostavno nije bilo moguće zaobići. Kad je podmorje u pitanju Terna i dalje vrši istraživanja sa našim institucijama, a veliko ograničenje za planere je bilo to što se ovakav plan radio bez prethodnih ispitivanja jer su morali u hodu da obavljaju istraživanja. Obrađivači su i dalje voljni da se trasa koriguje kako bi se dobilo što bolje rješenje.

Mičko Radović, Građevinski fakultet, smatra da svi imaju zajednički cilj da Plan bude najbolji što je moguće. Vezano za lokaciju Blato, s obzirom da je tražena lokacija u Lastvi Grbaljskoj, teško se može naći bolja od lokacije Blato, jer je to sa svake strane zatvoren prostor, ravan, a teren stabilan i ima dovoljno prostora. Vezano za trasu Lovćena, odnosno istočnu varijantu, ona će obići trasu žičare, i zalaže se za nju jer uopšte ne dira NP Lovćen, najmanje je u konfliktu sa prirodom a štedi i Nikšića jezera.

Saša Karajović, prostorni planer MonteCEP, koja god varijanta bude usvojena i dalje će imati jak vizuelan uticaj. Postoje razni elementi kako zelenilom ublažiti vizuelni efekat dalekovoda, ali ne treba bježati ni od toga da se osmisli potpuno nov izgled, ili da se raspiše konkurs, kako bi se ta negativnost preokrenula u pozitivnost.

Profesor Vukić Pulević, smatra da je trasa globalna i da predstavlja novost. Po njegovom mišljenju trebalo bi predvidjeti i druge, manje trase u Crnoj Gori. On smatra da je neophodno imati vizije kako nam ne bi ovakvi projekti dolazili naglo i iznenadjujuće. On postavlja pitanje da li ovaj projekat ima neke veze sa bušenjem nafte.

Svetlana Jovanović – predstavnik obrađivača - RZUP iz Podgorice, zamolila je kolege iz Elektroprenosa da prokomentarišu probleme sa kojima su se sreli prilikom trasiranja kabla preko Nacionalnog parka Durmitor.

Ljubo Knežević, Elektroprenos, u pitanju je nov projekat, a inicijativa jeste potekla od Italijanskog partnera, te je bilo neophodno sklopiti taj novi momenat sa idejama koje su se već razvijale od izrade Strategije.

Mili Čanović, pomoćnik ministra, energetika je nešto što je veoma važno da se radi na nivou regiona i Evrope. Mi postupamo po svim direktivama i zakonima Evropske Unije. U čitavom regionu u poslednjih dvadeset godina ništa nije radjeno po ovom pitanju, a region je prepoznat kao mogući izvoznik energije. Na primjer Crna Gora je iskoristila samo 17% svog potencijala. Ovakvi kablovi postoje na mnogim mjestima u svijetu, na primjer između Italije i Sardinije, ili Italije i Grčke. Ovim projektom Crna Gora će postati energetska čvorište, a ovim projektom ćemo obezbijediti energiju i budućim generacijama. Njegov zaključak je da moramo pomiriti ekonomiju i

ekologiju i iskoristiti potencijal koji Crna Gora ima.

Predrag Drašković, Elektroprenos, govori o tome da trasa nikako nije pravolinijska već su izbjegavana naseljena mjesta, kulturno-istorijski spomenici i zaštitne zone. Vezano za Nacionalni park Durmitor tamo već postoji dalekovod koji presijeca magistralni put Žabljak-Pljevlja na osam mjesta i nalazi se veoma blizu mosta na Đurđevića Tari. Ovim projektom postojeći dalekovod će se ukinuti a izgraditi će se novi koji će biti dovoljno daleko od magistralnog puta i iskoristiće maksimalno zapušteni put do sela koje se nalazi u kanjonu rijeke Tare i biti gotovo nevidljiv. Vezano za Lovćen, predlog tima je bilo izmiještanje nauštrb značajnog ekonomskog povećanja cijene, i apsolutno podržavaju novo rješenje.

Nikola Petrović, predstavnik Ministarstva održivog razvoja i turizma, zahvalio se prisutnima na dobronamjernim i stručnim komentarima i zatvorio javnu raspravu.

Pored ovog zapisnika postoji i **audio zapis** sa ovog sastanka, kao sastavni dio javne rasprave.

Zaključci:

Dogovoreno je da građani svoje sugestije dostave Ministarstvu održivog razvoja i turima putem e-maila javna.rasprava@mrt.gov.me ili direktno na arhivu Ministarstva, kako bi iste bile razmotrene od strane obradivača.

1. Sugestije i preporuke kompanije “TERNA”

U toku Javne rasprave Terna je dostavila određene primjedbe i sugestije koje se odnose na Nacrt Plana i detaljnu razradu za lokalitet Blato u Lastvi Grbaljskoj, kao i na Stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu. Sve prihvatljive primjedbe biće uvažene i uključene u konačni planski dokument. Stavovi Terne i Obradivača su usaglašavani na nekoliko sastanaka u organizaciji Ministarstva održivog razvoja i turizma i konačni stavovi i odluke biće uključeni u Predlog plana.

2. Mišljenje JP NACIONALNI PARKOVI CRNE GORE

1. Da je trasa pomenutog kabla u dijelu koji prolazi kroz 2 nacionalna parka NP Lovćen i NP Durmitor nepovoljna sa više aspekata.....

Odgovor: Primjedba se prihvata. Tokom odabira prikazanih i opisanih varijanti koridora dalekovoda, Obradivač je analizirao mnogobrojnu dostupnu relevantnu dokumentaciju i više puta detaljno obišao teren, posebno na osjetljivim područjima kao što su nacionalni parkovi, kako bi pokušao pronaći rješenje kojim bi se zaobišlo područje nacionalnih parkova. Iz objektivnih razloga kao što je i navedeno u DPP-u, nije bilo moguće u potpunosti obići koridorom Nacionalne parkove. Odabran je koridor koji ima najmanji negativni efekt na posmatrano područje. To se posebno odnosi na prelaz preko Tare, gdje se predloženim rješenjem trasa postojećeg 110 kV dalekovoda, koji prolazi izrazito vrijednim turističkim i naseljenim područjem Đurđevića Tare, uvodi u zajednički koridor sa predmetnim 400 kV dalekovodom i polaže na znatno zaklonjenijem području udaljenom više od 3 km sjeverno od mosta na Đurđevića Tari.

U dijelu Nacionalnog parka Lovćen u toku Javne rasprave je posebno analizirana istočna podvarijanta koridora koja prolazi iznad Budve i biće predložena u konačnom planskom dokumentu.

Primjedba se prihvata i sa aspekta SPU na životnu sredinu i razmotriće se još jednom mogućnost iznalaženja alternativnih pravaca za trasiranje koridora dalekovoda kako bi se izbjegli u najvećoj mogućoj mjeri prostori NP Lovćen i NP Durmitor. Treba pomenuti da je u Izveštaju navedeno da će prolazak dalekovoda imati nepovoljan uticaj kroz NP Lovćen i veoma nepovoljan kroz NP Durmitor, ali su DPP-om istaknuta brojna tehnička ograničenja zbog kojih je nemoguće u potpunosti sačuvati područja nacionalnih parkova.

2. Da ukoliko se eventualno ne udovolji našem zahtjevu, Obradivač kroz obavezujuću ekonomsko-tržišnu projekciju, predvidi precizne kompenzacione mjere.....

Odgovor: Prihvata se preporuka koja je data u okviru primjedbi na SPU, iako se ne odnosi direktno na Izveštaj o SPU, već na ekonomsku tržišnu analizu. Svakako da je potrebno u ekonomsko-tržišnoj projekciji predvideti kompenzacione mjere. U Izveštaju će se ovo dodati u okviru mjera zaštite, a rezultati do kojih je došla Strateška procjena biće uvaženi u okviru ekonomsko tržišne projekcije.

Obradivač će kroz ekonomsko tržišnu projekciju predložiti kompezacione mjere zbog narušavanja ambijentalnih vrijednosti i devastacije prostora.

3. Primjedbe i komentari NVO "MANS"

GENERALNI KOMENTARI

1. Nacrt DPP-a je pokazao da se izgradnja podmorske interkonekcije planira zbog izvoza struje iz regiona u Italiju.

Odgovor: Tehnologija interkonektivne veze sa Italijom omogućava prenos energije u oba smjera, zavisno od potreba za energijom u sistemu.

2. Nacrt DPP-a nije dokazao da je zbog budućih finansijskih koristi za crnogorske građane potrebno nepovratno devastirati značajan dio državne teritorije;

Odgovor: U Nacrtu DPP-a je istaknut cilj izrade Plana i koristi od realizacije projekta izgradnje ovog infrastrukturnog objekta, kao i interkonekcije sa Italijom. Obzirom da je nemoguće izgraditi bilo koji infrastrukturni objekat bez određenih promjena u prostoru, nelogično je i u ovom slučaju očekivati izgradnju dalekovoda sa optičkim kablom, a da se pri tome u određenoj mjeri ne devastira prostor i ne dogode određene promjene u izgledu predjela. Finansijske dobiti su iskazane na generalnom nivou, a detaljnija analiza na nivou izrade planske dokumentacije nije moguća bez podataka koji su predmet detaljnijih investicionih programa.

3. Nacrt DPP-a nije u skladu sa Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata niti PP Crne Gore kao planskim dokumentom najvišeg reda;

Odgovor: Ne prihvata se primjedba. Na osnovu člana 20. i 31. stav 1. Zakona o planiranju i uređenju prostora (Službeni list RCG broj 51/08) Vlada Crne Gore na sjednici od 15. aprila 2010. g. donijela je Odluku br. 03-3785 o pristupanju izradi Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kv sa optičkim kablom od crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kv sa optičkim kablom Italija-Crna Gora sa Strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu. Sastavni dio Odluke je Programski zadatak.

Na osnovu ugovornih obaveza i Zakonom propisane procedure Obrađivač je pristupio izradi Detaljnog prostornog plana za koridor dalekovoda 400 kv sa optičkim kablom od Crnogorskog primorja do Pljevalja i podmorski kabal 500 kv sa optičkim kablom Italija-Crna Gora sa Strateškom procjenom uticaja na životnu sredinu.

Plan sačinjavaju Programski zadatak, Analiza postojećeg stanja i potrebna obrazloženja planskih rješenja i preporuka, kao i odgovarajući grafički prilozi, odnosno dio dokumentacije koji, saglasno Zakonu o planiranju i uređenju prostora (Sl.list RCG br.51/08) sačinjavaju Detaljni prostorni plan posebne namjene.

Referentni osnov za definisanje polaznih opredjeljenja za izradu DPP-a je sadržan prije svega u PPCG, SRECG, Akcionom planu, kao i u deklariranoj politici razvoja na državnom nivou.

Prema PPCG u Prostornom konceptu razvoja energetske infrastrukture (poglavlje 2.6.2, tačka 23) predviđeno je da se planira u regionu Crnogorskog primorja elektroenergetsko postrojenje 400 kV koje bi bilo povezano dalekovodom 400 kV sa trafostanicom 400/110 kV Podgorica 2 i stvore preduslovi za realizaciju projekta povezivanja prenosnih sistema Crne Gore i Italije podvodnim kablom.

Prema PPCG predviđeno je da se koridori i lokacije za vodove prenosa i distribucije sačuvaju od drugih zahtjeva i korišćenja.

4. Nacrt DPP-a ostavlja otvoreno pitanje da li će budući dalekovod biti dio crnogorskog elektroprenosnog sistema;

Odgovor: Ne prihvata se primjedba. Budući dalekovod će biti dio Crnogorskog elektroprenosnog sistema što je dato u tekstualnom dijelu plana u okviru opštih ciljeva razvoja energetskog sistema, kao i okviru poglavlja elektroenergetska infrastruktura gdje su prikazane razvojne faze do 2016.g i 2020.g. Osim toga data je veza infrastrukturnog koridora sa infrastrukturnim sistemom u okruženju str.137, 138, 139, 140, pri čemu je jasno da ovaj infrastrukturni koridor predstavlja dio ukupnog energetskog sistema Crne Gore. U grafičkom dijelu plana u prilogu br.8- karta infrastrukture prikazan je infrastrukturni system u razmjeri 1:50 000.

5. Autori Nacrta DPP-a manipulišu podacima da je projekat potreban zbog realizacije budućih energetskih projekata u Crnoj Gori, razvoja turističkih sadržaja i otvaranja novih radnih mjesta, a sam Nacrt DPP-a nije potvrdio interes države Crne Gore od realizacije ovog projekta, već implicira da će benefite ostvarivati italijanska kompanija;

Odgovor: Ne prihvata se primjedba: Obrađivač je preuzeo iz strateških dokumenata i planova razvoja EPCG koncept razvoja buduće elektroenergetske mreže. Nezavisno od realizacije projekta sa Italijanskom kompanijom Terna, neophodan je razvoj elektroenergetskog sistema zapadnog dijela Crne Gore. Ne može se računati na razvoj turizma u zoni Tivta, Herceg Novog, Kotora i Budve kao ni Žabljaka bez adekvatnog razvoja infrastrukturnih sistema i zatvaranja 400 kV energetskog prstena što je jasno iskazano u Planu.

6. Nacrt DPP-a je rađen bez validnih analiza, a upitna je relevantnost brojnih podataka, naročito onih koje je radial kompanija Terna kao direktno zainteresovana strana u projektu;

Odgovor: Prihvata se primjedba. U toku izrade Nacrta DPP-a definisane su potrebne dodatne analize i ekspertize koje su urađene i biće sastavni dio Predloga Plana. Studija analize biodiverziteta za kopneni dio trase koji je radio Zavod za zaštitu prirode, studija analize morskog dijela biodiverziteta koji je radio Institut za biologiju mora, kulturna baština koju je radio Republički zavod za zaštitu spomenika kulture, kao i ekspertize kojima je analiziran mogući uticaj elektromagnetnog zračenja i električnih polja. Osim toga urađena je i studija uticaja na zdravlje stanovništva. Ove studije će u integralnom smislu predstavljati sastavni dio Predloga plana a zaključci će biti uključeni u Plan i Stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu.

7. Nacrt DPP-a nije potvrdio da je predloženo rješenje najbolje sa aspekta prostornih kriterijuma i principa održivog razvoja.

Odgovor: Ne prihvata se primjedba: Obradivač je kroz postojeću plansku dokumentaciju koja postoji na državnom i lokalnom nivou, analizirao sve aspekte namjene i zaštite prostora u dijelu postavljanja infrastrukturnog koridora. Svjestan niza ograničenja sa aspekta zaštite i potrebnih uslova koje je neophodno obezbjediti sa tehničkog aspekta, predložio je koridor uz poštovanje namjene površina i na način da u što manjoj mjeri narušava životnu sredinu i ambijentalne vrednosti. Posebno se vodilo računa o zonama prvog stepena zaštite. U zoni NP Durmitor to nije moguće ispoštovati zbog tehničkih ograničenja, što je Obradivač u DPP-u i u SPU na životnu sredinu jasno istakao. Neophodno je suočiti se sa činjenicom da je nemoguće u državi provesti bilo koji infrastrukturni koridor (autoput, regionalne i magistralne saobraćajnice, kanalizacioni sistem, regionalni vodovod i sl.), a da se pri tome ne naruši prostor i predioni izgled.

8. Nacrt DPP-a pokazuje da su planirani ogromni zahvati u prostoru i da će imati brojne negativne posledice po okruženje;

Odgovor: DPP-om su definisani svi segmenti koridora. Logično je da svaki od segmenata zahtjeva i rezervisanje određenog prostora (lokacija izlaska kabla iz mora, elektroda, veza do konvertorskog postrojenja i trafostanice, dalekovoda). Tehnički parametri definišu potreban prostor koji treba obezbjediti za buduću izgradnju koridora, a plan je u najvećoj mogućoj mjeri birao optimalnu varijantu koridora. Nije moguće izgraditi ovakav infrastrukturni objekat koji predstavlja strateško opredjeljenje Države, a da se pri tome ne dese nikakve promjene u prostoru.

U Predlogu plana će biti unijete izmjene kao rezultat održane Javne rasprave, tako da će se dati alternativna lokacija za KP i TS i istočna varijanta prolaska dalekovoda kroz NP Lovćen.

I. ENERGETSKI ASPEKT

1) *Nacrt DPP-a za dalekovod i podvodni kabal nije odgovorio na osnovno pitanje da li je i zašto Crnoj Gori potrebna ovakva prenosna mreža:*

Odgovor: Kao što je navedeno u DPP-u, izradi DPP-a se pristupilo na osnovu Odluke Vlade, te su cilj izrade DPP-a i koristi od ovog infrastrukturnog objekta jasno navedeni (strana 3 - 8) kako za elektroenergetski sistem, tako i za potrošače.

2) *Nacrt DPP-a za dalekovod i podvodni kabal potvrđuje da se izgradnja podmorske interkonekcije planira se zbog izvoza struje iz regiona u Italiju.*

Odgovor: Elektroenergetski sistem povezan je interkonektivnim vezama sa susjednim državama kao što je i navedeno u DPP-u, ali dodatne veze bi u svakom slučaju pozitivno djelovale na sistem, posebno u slučaju tranzita energije od čega bi Crna Gora trebala imati značajnu ekonomsku korist. Međutim, treba napomenuti da tehnologija interkonektivne veze sa Italijom omogućava prenos energije u oba smjera, zavisno od potreba za energijom u sistemu.

3) *Nacrt DPP-a ostavlja otvoreno pitanje da li će dalekovod biti dio Crnogorskog elektroprenosnog sistema.*

Odgovor: Postojeći dalekovod 400 kV Podgorica 2 – Trebinje biće uveden u planiranu TS Lastva, po principu „ulaz-izlaz“ iz čega evidentno proizlazi veza novog objekta sa elektroenergetskim sistemom Crne Gore. Takođe, novi dalekovod od TS Lastva do Pljevalja će biti priključen na 400 kV postrojenje u TS Pljevlja. Prema tome, kao što je i naglašeno u DPP-u ovaj dalekovod povećaće pouzdanost sistema i sigurnost potrošača, posebno uvažavajući novu čvrstu tačku u sistemu koju predstavlja trafostanica 400 kV Lastva, kao i planirane nove 110 kV dalekovode na području Primorja, te na području Žabljaka i Šavnika.

4) *Autori manipulišu da je projekat dalekovoda i podmorskog kabla neophodan za realizaciju budućih energetskih izvora u Crnoj Gori.*

Odgovor: Planirani 400 kV dalekovodi, kao i postojeći vodovi dio su cjelovitog elektroenergetskog sistema i na taj način ih treba i posmatrati. Planiranje sistema složen je postupak koji se temelji na analizama i studijama koje sprovode relevantne institucije, te su smatramo neprimjerene paušalne ocjene o potrebi, značaju i namjeni ovog elektroenergetskog objekta od državnog interesa.

5) Autori kada pominju povezivanje prenosnih sistema Crne Gore i Bosne i Hercegovine, navode mogućnost izgradnje hidroelektrane Buk Bijela i time zanemaruju činjenicu da je Rijeka Tara zaštićena Deklaracijom Skupština Crne Gore;

Odgovor: Osim HE Buk Bijela, u DPP-u je naveden čitav niz planiranih izvora električne energije (HE Komarnica, vjetroelektrane na Krnovu, male HE na području Šavnika, ...), kao i potreba za podizanjem TS Brezna na 110 kV naponski nivo, te bi 400 kV postrojenje na ovom području predstavljalo novu čvrstu tačku u sistemu koja bi omogućila dodatno povezivanje sa BiH.

6) Rješenja iz Nacrta DPP-a za dalekovod i podmorski kabal,, ne razmatraju različite scenarije u vezi sa Kombinatom aluminijuma u Podgorici kada se pozivaju na energetski deficit ...vlasnik fabrike dužan da sam na tržištu nakon toga nabavlja struju...“

Odgovor: Elektroenergetski sistem sastoji se od proizvodnje, prenosa i distribucije. Bez obzira gdje se proizvede električna energija, s obzirom da se Kombinat aluminijuma nalazi u Podgorici i priključen je na elektroenergetski sistem Crne Gore, nabavljenu električnu energiju potrebno je kroz taj sistem transportovati do krajnjeg potrošača, u ovom slučaju KAP-a. Kvalitetne interkonektivne veze omogućiće nabavku energije sa inostranog tržišta. Obradivač nije nadležan za dužnosti oko nabavljanja struje na tržištu.

II. EKONOMSKI ASPEKT

1. Nacrt DPP-a za dalekovod i podmorski kabal je rađen bez validnih analiza:

Odgovor: Nacrt DPP/a je urađen na osnovu potrebnih analiza i na osnovu raspoloživih podataka, u skladu sa potrebama izrade ovakve vrste planskog dokumenta. Plan daje okvirne smjernice investicionih ulaganja , prihoda i koristi koje može donijeti realizacija ovog Projekta. Detaljnom razradom u fazi projektovanja predmetnog infrastrukturnog koridora ide se u dublju razradu svih aspekata, ekonomsko-finansijskih analiza i pokazatelja vezanih za ulaganja u infrastrukturu, a s druge strane se daju moguće merljive koristi nakon realizacije.

2. Neprihvatljiv je i neozbiljan pristup prema kojem je ekonomsko tržišna projekcija bazirana na ograničenim informacijama, kao i na informacijama za koje se predpostavlja da su tačne;

Odgovor: Obradivač je analizu bazirao na raspoloživim informacijama i podacima i odgovarajućom metodologijom su iskazani i ekonomsko tržišna projekcija je pokazala glavne koristi projekta-mjerljive i nemjerljive koje jasno ukazuju na strateški značaj i dugoročne pozitivne implikacije Projekta.

3. Autori manipulišu podacima o uticaju realizacije projekta na razvoj turističkih kapaciteta:

Odgovor: Razvoj turizma podrazumjeva i izgradnju novih turističkih objekata koje je neophodno priključiti na električnu mrežu, te je u tom smislu potrebno osigurati kvalitetno i pouzdano napajanje potrošača razvojem adekvatnih elektroenergetskih objekata. Na postojeći sistem nije moguće priključiti nijedan ozbiljan budući turistički objekat.

4. Nacrt DPP-a za dalekovod i podmorski kabal ne sadrži podatke koji bi pokazali posebne finansijske koristi za Crnu Goru od realizacije prprojekta;

Odgovor: Glavne koristi na potrebnom planskom nivou su definisane i evidentirani su glavni kapitalni troškovi. Takođe je u drugim djelovima plana jasno objašnjen značaj i koristi izgradnje podmorskog kabla i dalekovoda, tako da su koristi očigledne, kako pozitivni ekonomski efekti plana, tako i tehnički sa aspekta adekvatne infrastrukturne opremljenosti od koje zavisi ukupan privredni razvoj, a prije svega razvoj turizma, industrije i drugih djelatnosti.

5. Nacrt DPP-a za dalekovod i podmorski kabal je upućen na Javnu raspravu, a da ne postoji studija o socijalnim i ekološkim aspektima zaštite životne sredine;

Odgovor: Primjedba nije jasna. Istovremeno sa Detaljnim prostornim planom na javni uvid je upućen i Izvještaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu koji je analizirao postojeće stanje i identifikovao uticaje koja planska rješenja mogu imati na životnu sredinu. Projekat će imati uticaja na okruženje što je i navedeno u Izvještaju, a aspekt zaštite životne sredine je dodatno je urađen kroz Studije koje su urađene u toku Javne rasprave.

III. PROSTORNI ASPEKT I LOKACIJA U LASTVI

1. Nacrt DPP-a za dalekovod i podmorski kabal pokazuje da su planirani ogromni zahvati u prostoru, to će imati niz negativnih implikacija na okruženje;

Odgovor: Koridor definisan planom kartografski mjereno je dužine oko 181km i širine 1km. U fazi izrade Glavnog projekta što predstavlja drugu fazu rada, tačno će se u okviru zadatog koridora definisati uža trasa dalekovoda, što znači da neće biti uzurpiran prostor u širini od 1km. To je šira zona u okviru koje će se izvršiti potrebna istraživanja i uz Procjenu uticaja na životnu sredinu definisati precizno tačke stubnih mjesta, razmak stubova zvisno od konfiguracije terena i sl.

2. Projekat će imati značajan uticaj na poljoprivredno zemljište;

Odgovor: Trasa u značajnoj mjeri prolazi neobradivim kamenitim terenom mjestimice obraslim raslinjem neprimjerenim za obradu, a na dijelu gdje prolazi obradivim zemljištem, samo na dijelu gdje se nalazi stub sa preporučenom zonom zaštite, zemljište će biti trajno zauzeto, dok će se na ostalom dijelu trase i dalje moći koristiti kao poljoprivredno zemljište.

3. Postoji sumnja u nepristrasnost istraživanja o preliminarnoj trasi podvodnog kabla, s obzirom da je istraživanje radila kompanija Terna, kao strana koja treba da realizuje Projekat.

Odgovor: Oobrađivač Plana je na osnovu postojećih podataka i relevantne važeće planske dokumentacije dao koncept i opredjelio koridor na način da u što manjoj mjeri naruši ambijent, udalji se od zona zaštite, (osim u slučaju prelaska rijeke Tare gdje to tehnički nije izvodljivo), udalji se od naselja i budućih turističkih zona a istovremeno obezbjedi i tehničku izvodljivost u okviru koridora od 1 km, pri čemu će se u fazi projektovanja definisati precizna trasa na način da i na tom nivou još jednom obezbjedi što manje negativne uticaje. U morskom dijelu koridora korišćeni su podaci do kojih je kompanija Terna došla istraživanjima zajedno sa relevantnim crnogorskim institucijama. Taj koridor je uslovljen prije svega batimetrijom i karakteristikama morskog dna, a precizna trasa će biti određena u fazi projektovanja, kao što je to slučaj i za kopneni dio.

4) Upitno je da li je za mjesto ulaska kabla na crnogorsko kopno izabrano optimalno rješenje, a posebno izaziva sumnju da li su autori u Nacrtu plana za konvertorsko postrojenje ucrtali ono rješenje koje je predložila Terna:

Odgovor: Detaljno su analizirane i druge opcije, međutim uvažavajući tehnička ograničenja pojedinih dijelova ovog složenog objekta, kao i karakter terena i konfiguraciju morske obale na Primorju, te planirane aktivnosti i namjenu terena na analiziranom području, odabrana lokacija za izlazak kabla iz mora i smještaj konvertorskog postrojenja smatra se optimalnom. U Izvještaju o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu je posebno vrednovana lokacija izlaska kabla iz mora. Na osnovu 12 uspostavljenih posebnih ciljeva i indikatora vrednovano je pet lokacija izlaska kabla iz mora i kao najpovoljnija varijanta dobijena je lokacija izlaska kabla na rtu Jaz.

5) *Nacrt DPP-a se u pogledu koridora poziva na analize koje nisu predstavljene javnosti;*

Odgovor: Kako je i navedeno u DPP-u, upravo ovim dokumentom se definiše trasa i to na način da se minimalizira negativni uticaj na prostor u svakom pogledu. Budući da ista nije ucrtana u Prostorni plan Crne Gore, uvažavajući potrebu međusobnog usklađivanja lokacije ulaska kabla u more, položaja konvertorskog postrojenja i trafostanice, te odabira koridora dalekovoda uvažavajući položaj postojećeg 400 kV dalekovoda, kao i planiranih objekata u elektroenergetskom sistemu, odabrana je trasa uz detaljnu analizu svih aspekata, posebno na osjetljivim područjima. Trasa je prilagođena Crnogorskom elektroenergetskom sistemu i vrlo zahtjevnoj konfiguraciji terena na teritoriji Crne Gore, kao i ostalim prethodno navedenim parametrima.

6) *Planirana trasa dalekovoda ne koristi nijedan od postojećih i planiranih infrastrukturnih koridora:*

Odgovor: Mogućnost iskorištenja postojećih i planiranih infrastrukturnih koridora detaljno je analizirana prilikom odabira trase dalekovoda. Kao što je već navedeno u DPP-u, kao i u prethodnom dijelu teksta, odabir trase dalekovoda sproveden je uz uvažavanje potrebe međusobnog usklađivanja lokacije izlaska kabla iz mora, položaja konvertorskog postrojenja i trafostanice, položaja postojećeg 400 kV dalekovoda, kao i planiranih objekata u elektroenergetskom sistemu, nerazvijenosti Crnogorskog elektroenergetskog sistema u zapadom dijelu Crne Gore, vrlo zahtjevne konfiguracije terena na teritoriji Crne Gore, kao i ostalih ključnih aspekata.

Šumska prosjeka zavisi od visine rastinja i visine provodnika iznad tla, tako da je u koridoru dalekovoda moguće očuvati dio rastinja koje ne ugrožava sigurnost pogona dalekovoda.

7) Autori plana zanemaruju prirodno zaštićena područja jer je predviđeno da dalekovod prolazi kroz dva nacionalna parka:

Odgovor: Prilikom definiranja trase dalekovoda treba uvažiti i njegovu osnovnu namjenu – prenos električne energije, pa je prirodno da isti prema potrebi i mogućnostima, bude položen u blizini izvora električne energije kako bi stvorio predušlove za njihovo priključenje na elektroenergetski sistem, a pored toga da dodatno poveća stabilnost i pouzdanost elektroenergetskog sistema.

Razmatrana varijanta trase koja prolazi istočno od Nikšića prolazi bliže naseljenim područjima zbog karaktera tog prostora, te se stoga smatra manje prihvatljivom i to je osnovni razlog što se ona cijeni neprihvatljivom. Ekonomska strana projekta nije određivala prioritet pri odabiru, već prije svega sociološka i ekološka dimenzija. Obradivači Izvještaja o SPU su naveli na nekoliko mjesta da će prolazak dalekovoda imati nepovoljan uticaj kroz NP Lovćen i veoma nepovoljan kroz NP Durmitor. Iz tih razloga propisane su odgovarajuće mjere zaštite na ovom, strateškom, nivou i predviđen monitoring u toku izvođenja radova i nakon puštanja dalekovoda u funkciju.

8) Projekat prijeti da naruši okruženje značajnih spomenika kulturno historijskog nasleđa Crne Gore;

Odgovor: Postojeći dalekovod koji prolazi u neposrednoj blizini mosta na Đurđevića Tari i manastira Svetog Mihaila i kroz naseljeno područje između stambenih objekata je ovim Planom predviđeno udaljiti više od 3 km sjevernije od ovog turistički atraktivnog područja i uvesti u zajednički koridor sa planiranim 400 kV dalekovodom in a taj način koridor je predviđen kroz manje atraktivno i vizualno zaklonjeno područje. Pri definisanju koridora su uzeti u obzir svi zaštićeni objekti culture, o kojima će se prema preporukama ovog plana, u narednoj fazi izrade projektne dokumentacije strogo voditi računa.

9) U izboru za lokaciju za konvertorsko postrojenje u Lastvi Grbaljskoj autori se nijesu vodili javnim interesom, jer su planom razrađivani samo elementi koji zanimaju budućeg investitora;

Odgovor: Planom su razrađeni svi segmenti zadani Programskim zadatkom. Međutim, prilikom detaljne razrade postrojenja, u saradnji sa EPCG dodatno je razmotrena transformacija na 35 kV kako bi se poboljšao kvalitet napajanja posmatranog područja Lastve.

10. Autori su kod izbora za konvertorsko postrojenje zanemarili činjenicu da Prostorni plan Crne Gore predviđa da se kvalitetna poljoprivredna zemljišta trebaju sačuvati od prenamjene i izgradnje.

Odgovor: Obradivač plana uvažava preporuke PP Crne Gore, ali konvertorsko postrojenje i TS nije moguće smjestiti na zemljište u nagibu. Osim toga potrebna je površina od 24 ha da bi se ovo postrojenje sa zaštitnom zonom smjestilo. U slučaju lokacije Blato radi se o zemljištu koje nije visokog kvaliteta za korišćenje u poljoprivredne svrhe, ali koje bi se svakako moglo uz određene mjere u tom smislu koristiti. Obzirom da pogodnih lokacija koje ispunjavaju uslove u tehničkom smislu nema više u zoni primorja u kojoj je neophodno smjestiti ova postrojenja, lokacija Blato je odabrana kao jedino moguća ali na način da se što više udalji od dijela naselja u Lastvi Grbaljskoj. U ovom slučaju je, kao što je i u Programskom zadatku rečeno izvršena prenamjena prostora. Nezavisno od izrade ovog Plana u Lastvi Grbaljskoj je i prethodnim planovima predviđena izgradnja trafostanice. Ona bi u svakom slučaju zahtjevala manji prostor, ali imajući u vidu strateška opredjeljenja i odluku na nivou Vlade, kompletan koridor kao i lokacija za konvertorsko postrojenje i trafostanicu se trebaju smatrati neophodnim.

11. Autori su kod izbora lokacije za konvertorsko postrojenje zanemarili činjenicu da je riječ o zemljištu koje je pod teretom imovinsko pravnih sporova.

Odgovor: Obradivač Plana pri definisanju namjene površina ne smatra imovinsko-pravne odnose prioritetnim uslovom. U svakom slučaju je prednost ako se pri realizaciji državnih projekata to radi na zemljištu koje je u državnom vlasništvu, ali često nije moguće ispoštovati sve uslove i ograničenja, a pri tome zadovoljiti tehničke kriterijume. Državni ograni će u skladu sa zakonom dalje voditi postupak realizacije projekta, ekspropiacije zemljišta i sl.

IV ZAKONSKI ASPEKT I PLANSKA USKLAĐENOST

1. Nacrt DPP-a nije u skladu sa Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata;

Odgovor: Primjedba se ne prihvata. DPP je urađen u potpunosti u skladu sa Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata i Programskim zadatkom koji je takođe oslonjen na pomenuti zakon.

2. Nacrt DPP-a nije u skladu sa Prostornim planom Crne Gore;

Odgovor: Programski zadatak se takođe poziva na PPCG i navodi izvod iz plana. U PPCG nije detaljno naveden koridor, što je dodatno opterećenje pri radu na predmetnom DPP-u. U Planu, kao i u odgovorima su jasno iskazana strateška opredjeljenja i potreba razvijanja energetskog infrastrukturnog sistema u smislu opremanja interne mreže i stvaranja 400kV prstena s jedne strane i omogućavanja da Crna Gora postane dio šire integralne mreže u regionu.

3. Lokacija za konvertorsko postrojenje u Lastvi Grbaljskoj nije predviđena u Prostornom planu Crne Gore;

Odgovor: Prostorni plan Crne Gore je dao preporuke na strateškom i generalnom nivou i nije se bavio detaljnim analizama lokacija kao što je lokacija za konvertorsko postrojenje i trafostanicu. Obradivaču je posebna poteškoća pri radu bio upravo nedostatak detaljnijih inputa sa nivoa Prostornog plana Crne Gore u smislu opredjeljenja za kompletan koridor, zbog čega je morao izvršiti mnogo veći broj analiza kroz plansku dokumentaciju na čitavom prostoru. Odabir lokacije je i u Nacrtu Plana detaljno obrazložen, sa svim prednostima i ograničenjima u okviru razmatranih lokacija.

4. MJESNA ZAJEDNICA LASTVA GRBALJSKA

1) *Smatramo da je izabranu lokaciju izlaska kabla iz mora trebalo pronaći u dijelu obale mnogo dalje od plaža...*

Odgovor: Predložena lokacija izbjegava plaže Jaz i Trsteno, kao i planiranu turističku namjenu na rtu Jaz, tako da položeni kabal neće ograničiti turističku namjenu ovog područja. Postoji veliki broj ograničenja zbog kojih nije moguće postaviti mjesto izlaska kabla iz mora na neku drugu lokaciju. Brojni aspekti zaštite s jedne strane, a tehničke uslovljenosti i karakteristike morskog dna, vođenje kablova od tačke izlaska do konvertorskog postrojenja i TS i njihova lokacija i sl.

2) *Lokaciju pretvaračkog postrojenja i trafostanice takođe smatramo neadekvatnom ...:*

Odgovor: Pronaći adekvatnu lokaciju za konvertorsko postrojenje, uvažavajući potrebnu površinu lokacije, konfiguraciju terena, mogućnost ulaska kabla u more, postojeće i planirane veće infrastrukturne objekte, zaštitu životne sredine, kao i vizualni

efekt, izrazito je složen zadatak, a odabrana lokacija u Lastvi predstavlja optimum u odnosu na navedene aspekte. Tokom Javne rasprave razmatrane su dodatne lokacije, ali i mogućnost pomaka postrojenja na lokaciji u Lastvi dalje od naseljenih objekata radi smanjenja vizualnog efekta i eventualnog negativnog efekta na životnu sredinu, što se dodatno detaljno analizira i biće predloženo u konačnom planskom dokumentu.

Predložena lokacija iznad lokacije Blato je razmatrana sa aspekta tehničke izvodljivosti i u planu će biti prikazana kao razmatrana alternative. Zbog tehničkih ograničenja Obrađivač će u Predlogu plana dati korigovanu lokaciju Blato, značajno pomjerenu od dijela naselja Lastva Grbaljska kako bi bezbjednost i vizuelni uticaj bili zadovoljeni.

Konstatacija "pozitivnog vizuelnog efekta" je iznijeta u cilju smanjenja negativnog uticaja na pejzažne karakteristike i u DPP-u, kao i u Izveštaju o SPU propisane su smjernice, opšte preporuke za sadni materijal i predstavljen koncept kombinacije visokog drveća u funkciji vizuelnog zaklona i zelenila i u funkciji očuvanja ekosistema. Ovakav pristup sa jedne strane upućuje na afirmaciju vrijednosti pejzažnog prostora, kroz maksimalno poštovanje i očuvanje njegovih dominantnih strukturnih elemenata i postojećih pejzažnih formi, dok sa druge strane nastoji da vizuelno zakloni objekat. Dodatnim pomjeranjem konvertorskog postrojenja i TS sa ciljem što veće distance od naselja i preporukama za uređenje terena, postićiće se bezbjednost i smanjenje uticaja na ambijentalne vrijednosti na najmanju moguću mjeru.

Kada se govori o elektromagnetnom zračenju, prilikom lociranja i izgradnje konvertorskog postrojenja, moraju biti ispunjeni svi standardi koji se odnose na bezbjednost pri funkcionisanja postrojenja po zdravlje ljudi u okruženju. U cilju valjane argumentacije urađena je *Studija uticaja elektromagnetnog zračenja na zdravlje ljudi* a dobijeni rezultati će biti uvršteni u konačnu verziju Izveštaja o SPU, kao i određene preporuke i mjere zaštite proistekle iz Studije.

Konstatacija da je "moguć negativan efekat na dio naselja u kontaktnoj zoni" je rezultat vrednovanja planskih rješenja na strateškom nivou (jer je SPU strateški dokument a ne tehnički), a detaljnije zoniranje i vrijednovanje biće urađeno kroz studiju *Procjene uticaja konvertorskog postrojenja na životnu sredinu* u narednoj, projektantskoj, fazi razrade.

3) Izričito tražimo da se predviđeni koridor dalekovoda pomjeri zapadno i izbjegnu središta naših starih sela u Donjoj i Gornjoj Lastvi...

Odgovor: Predloženi koridori rezultat su detaljne analize šireg područja između Kotora i Budve. Na temelju grafičkih podloga i terenskog uvida, odabrana trasa dalekovoda zaobilazi vidljive obnovljene objekte i nekolicinu ruševina koje su nepravilno raspoređene na dijelu između Lastve i brda Trebaljevica. Smatra se da je koridor širine od 1 km dovoljan da se tokom projektovanja dodatno izmakne trasa u zoni blizu naselja i izvrši mikrolociranje stubnih mjesta na način da se izbjegne kolizija sa stambenim objektima. U Smjericama plana će biti naglašeno da se u sledećoj fazi projektovanja o tome posebno vodi računa i projektuje trasa na način da ne ugrozi nijedan objekat.

Obrađivač Izvještaja o SPU će zajedno sa obrađivačem DPP-a razmotriti predloženu alternativnu lokaciju konvertorskog postrojenja (umesto lokacije Blato) kao i predloženo pomjeranje koridora dalekovoda prema zapadu. Na osnovu uspostavljenih kriterijuma, ciljeva i indikatora SPU će uvažiti najbolje rješenje sa aspekta održivog razvoja i najmanjeg negativnog uticaja na okruženje.

5. PRIMJEDBE NVO “GREEN HOME”

POGLAVLJE I

1. Nije razmatrana usklađenost i utemeljenje ovoga plana sa relevantnom međunarodnom legislativom...

Odgovor: U Crnoj Gori važe zakoni i podzakonska akta koje je donela Skupština Republike Crne Gore. U pojedinim poglavljima gdje određena problematika nije do kraja definisana nacionalnim zakonodavstvom razmatrana je međunarodna regulativa i pozitivna iskustva zemalja iz okruženja.

2. Izvještaj nije usklađen sa Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata budući da predviđena trasa dalekovoda treba da prođe kroz 3 plana višeg reda, plan za Morsko dobro, NP Lovćen i NP Durmitor koji trenutno nemaju ucrtanu trasu dalekovoda i moraju se izmjeniti da bi plan za kabal bio usvojen.

Odgovor: Nije jasna primjedba da Izvještaj treba da bude usklađen sa Zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata. Što se tiče usklađenosti DPP-a sa planovima višeg reda, to je u planu istaknuto kroz izvode iz relevantne planske dokumentacije. Kad su u pitanju planovi za NP Lovćen i Durmitor, oni će u toku rada će biti usaglašeni i predmetni koridor će biti unijet u PPPN Lovćen i Durmitor.

3. Izvještaj nije usklađen sa Strategijom razvoja energetike Crne Gore do 2025.g.budući da tim dokumentom nije predviđena izgradnja i realizacija ovog projekta....

Odgovor: Nije jasna primjedba da Izvještaj treba da bude usklađen sa Strategijom razvoja energetike Crne Gore i Strategijom održivog razvoja Crne Gore. To nije predmet razmatranja Strateške procjene uticaja. U DPP-u je dat izvod iz SRECG i Strategije održivog razvoja Crne Gore, koji je Strateški dokument na nivou Države i njime se ne definišu precizno koridori, već se daju strateška opredjeljenja, preporuke i efekti koji se realizacijom Projekta očekuju.

4. Izvještaj nije usklađen sa PPCG do 2020.g budući da lokacija za konvertorsko postrojenje u Lastvi Grbaljskoj na lokalitetu Blato nije predviđena ovim planom, kao no trasa 400kV dalekovoda....

Odgovor: Referentni osnov za definisanje polaznih opredjeljenja za izradu DPP-a je sadržan prije svega u PPCG, SRECG, Akcionom planu, kao i u deklariranoj politici razvoja na državnom nivou. Prema PPCG u Prostornom konceptu razvoja energetske infrastrukture (poglavlje 2.6.2, tačka 23) predviđeno je da se planira u regionu Crnogorskog primorja elektroenergetsko postrojenje 400 kV koje bi bilo povezano dalekovodom 400 kV sa trafostanicom 400/110 kV Podgorica 2 i stvore preduslovi za realizaciju projekta povezivanja prenosnih sistema Crne Gore i Italije podvodnim kablom.

Prema PPCG predviđeno je da se koridori i lokacije za vodove prenosa i distribucije sačuvaju od drugih zahtjeva i korišćenja. U vrijeme donošenja PPCG nije se mogao detaljno definisati predmetni koridor i zbog toga se DPP uz otežane okolnosti detaljno bavio optimalnim odabirom koridora, kako u kopnenom, tako i u morskom i primorskom dijelu.

5. Izvještaj se poziva na usklađenost sa SPU na životnu sredinu nacrtu PPCG....

Odgovor: Obradivač je konsultovao SPU koja je rađena za Prostorni plan Crne Gore, ali nije obavezujući dokument. Može se izostaviti ovaj izvod pri čemu Izvještaj neće izgubiti na kvalitetu.

6. Izvještaj nije usklađen sa Strategijom održivog razvoja Crne Gore...

Odgovor: U toku izrade DPP-a je analizirana Strategija održivog razvoja i dat je izvod uz uvažavanje svih preporuka. Jedan od ciljeva je i zaštita biodiverziteta i očuvanje prirodnih vrijednosti. Pri definisanju koridora se u najvećoj mogućoj mjeri vodilo računa o zaštićenim područjima, ali nažalost nije moguće isplanirati niti realizovati infrastrukturni objekat, a da prostor i ambijent ne bude izmjenjen. Dodatno je urađena studije : "Aspekt zaštite prirode i zaštite biodiverziteta za kopneni dio trase i Nulto stanje morskog biodiverziteta flore i faune na morskom dnu." Rezultati tih studija će biti uključeni u Predlog DPP-a i SPU na životnu sredinu.

7. Realizacija ovog plana na način predložen DPP-om je u suprotnosti sa idejom Crne Gore kao ekološke države.

Odgovor: Ne može se prihvatiti proizvoljan stav da je realizacija ovog Plana u suprotnosti sa idejom Crne Gore kao ekološke države. Cilj je da se na optimalan način predloži planski koncept koridora podvodnog kabla i dalekovoda sa optičkim kablom, sa ciljem energetskog razvoja koji je sa nivoa države ocijenjen kao neophodan uslov daljeg ukupnog razvoja, pri čemu je istaknuto da Crna Gora treba da postane važno energetske čvorište i stvori uslove za direktno povezivanje sa tržištem električne energije u Evropskoj Uniji.

POGLAVLJE II

1. Na osnovu člana 15 stav1 Zakona o SEAovo poglavlje bi trebalo da sadrži i projekcije mogućeg razvoja u slučaju nerealizacije Projekta. Samo se navodi pregled karakteristika morskog dna i kopnenog dijela trase bez projekcije razvoja u slučaju nerealizacije Plana.

Odgovor: U slučaju nerealizacije Plana, uz pretpostavku da se u prostoru neće značajnije promjeniti namjena površina i aktivnosti, došlo bi do negativnih uticaja na ukupni privredni razvoj Crne Gore, jer realizacija DPP-a pruža mogućnost energetske stabilnosti države, a ona direktno utiče na ukupni razvoj. To će se još jednom istaći u SPU na životnu sredinu, kao i u DPP-u.

2. Podaci vezani za karakteristike morskog dna su bazirani uglavnom na dostupnoj literaturi iz 50-ih godina.....

Odgovor: Primjedba koja se odnosi da su potrebni precizniji i inovirani podaci morskog dna i prihvatljiva se **prihvata**. Uticaj kabla na podmorje je detaljno obrađeno u studiji *Zaštita biodiverziteta u morskome priobalnom delu trase i izlaska kabla iz mora* koju su uradili Institut za biologiju mora i Hidrometeorološki zavod. Najvažniji nalazi i zaključci iz studije će biti uključeni u Izveštaj o SPU.

3. Paragraf Aktivnosti morskog ribarstva dat na str.24 ovoga Izveštaja ne donosi zaključak da li je moguće izvršiti ukopavanje kabla na predviđenom koridoru budući da ne postoje precizni podaci o sastavu morskog dna te s tim u vezi ne može se suditi o uticaju na ribarstvo, u prvom redu kočarenje...

Odgovor: **Prihvata se primjedba.** Na osnovu rezultata dobijenih prethodno navedenom Studijom uslediće dopuna Izveštaja o SPU po pitanju ribolova i kočarenja.

4. Stanje životne sredine i zemljišta na trasi dalekovoda nije adekvatno sagledano...

Odgovor: Podaci o stanju životne sredine ne postoje jer se u koridoru ne prati kvalitet elemenata životne sredine. **Primjedba se prihvata** u smislu dodatnih istraživanja biodiverziteta. Rezultati studije *Zaštita biodiverziteta kopnenog dela trase dalekovoda* koju radi Zavod za zaštitu prirode Crne Gore. će biti dodati u Izveštaj o SPU.

5. Neophodno je sagledati i pejzažnu i ekonomsku vrijednost zaštićenih područja...kako bi se na adekvatan način uporedili eventualni gubici sa eventualnim dobitcima od realizacije ovoga plana.

Odgovor: U DPP-u je pažnja posvećena ekonomsko tržišnoj projekciji koja će u konačnom planskom dokumentu biti dopunjena na osnovu raspoloživih podataka i parametara.

6. Evidentno je nepostojanje informacione osnove za opis postojećeg stanja što ne može biti prihvatljivo sa aspekta sadržaja i cilja izrade ovog izvještaja.

Odgovor: Primjedba se prihvata. Zbog nedostatka informacione osnove u toku Javne rasprave su urađene dodatne studije i ekspertize koje će biti sastavni dio Predloga plana.

POGLAVLJE III

1.Ovo poglavlje ne sagledava na adekvatan način karakteristike životne sredine,,,(IPA i IBA područja, Natura 2000...)

Odgovor: Primjedba se prihvata. Izveštaj o SPU će biti dopunjen podacima sa opisom postojećeg stanja studija koje su navedene, a koje su naknadno dogovorene u fazi Javne rasprave.

2. Ozbiljne studije, biodiverzitetaska istraživanja i podloge potpuno nedostaju kako bi se prikazalo stvarno stanje životne sredine na tim područjima.

Odgovor: Primjedba se prihvata. Zbog nedostatka informacione osnove u toku Javne rasprave su urađene dodatne studije i ekspertize koje će biti sastavni dio Predloga plana.

3. Navođenje samo nekih od šumskih pojasa i šuma je nedovoljno ...

Odgovor: Primjedba se prihvata. Karakteristike životne sredine i biodiverziteta će biti dopunjene u Izveštaju o SPU na osnovu studije *Zaštita biodiverziteta kopnenog dijela trase dalekovoda* koju radi Zavod za zaštitu prirode Crne Gore.

4. Potrebno je definisati i listu rijetkih, ugroženih i zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta...

Odgovor: Primjedba se prihvata. U konačnoj verziji Izveštaja biće unijete liste identifikovanih rijetkih i/ili ugroženih vrsta značajnih ili zaštićenih na nacionalnom i međunarodnom nivou.

5. Posebnu pažnju posvetiti području pod zaštitom UNESCO kao područja prirodne baštine...

Odgovor: U SPU je na više mesta naglašeno da je posebno osjetljivo pitanje kanjona reke Tare (rezervat biosfere MAB) koji je pod UNESCO zaštitom. Izveštaj je ovo

identifikovao kao jak negativan uticaj i dao odgovarajuće preporuke (uvođenje postojećeg dalekovoda u isti koridor – Lever Tara, mijere zaštite i dr.) za smanjenje negativnog uticaja. U DPP-u je naglašeno da je tehnički neizvodljivo na drugi način proći kroz zonu Durmitora i dovesti koridor do Pljevalja. Uz činjenicu da jedan dalekovod postoji u toj zoni, Obrađivač će i u konačnom planskom dokumentu naglasiti mjere zaštite koje se moraju ispoštovati pri realizaciji projekta.

POGLAVLJE IV

1. Matrica za provjeru značaja uticaja dalekovoda konstatujeda nema uticaja na poljoprivredno i šumsko zemljište, iako je konstatovano u poglavlju II2.4. da postoje uticaji posebno u drugoj i trećoj dionici trase.

Odgovor: Primjedba se prihvata. Od strane obrađivača biće još jednom razmotrena matrica za provjeru značaja uticaja dalekovoda na okruženje.

Kao što je i prethodno navedeno, uticaj na poljoprivredno obradivo zemljište postoji samo na lokacijama budućih stubnih mjesta, dok će ostalo zemljište na strasi i dalje biti moguće obrađivati kao i do sada. Tako da npr. u voćnjacima je potrebno prilikom projektovanja voditi računa o odabiru visina stubova čime će se osigurati propisana sigurnosna visina provodnika iznad drveća. Takođe, na prolasku kroz šumsko područje širinu šumske prosjeke svesti na minimum, pri čemu treba uvažiti mogućnost očuvanja niskog rastinja na trasi, koje ne ugrožava propisane sigurnosne udaljenosti do provodnika.

2. Matrica za provjeru značaja uticaja dalekovoda konstatuje da nema uticaja na ljudsko zdravlje a da prethodno to nije analizirano...

Odgovor: U toku Javne rasprave su izvršene dodatne ekpertske analize "Mogućih uticaja elektromagnetnog zračenja na zdravlje ljudi..."i rezultati će biti unijeti u SPU na životnu sredinu.

Ova konstatacija temelji se na sprovedenim proračunima električnih i magnetnih polja, kao i velikom broju sprovedenih mjerenja na dalekovodima istih karakteristika, a sve u skladu sa međunarodnim propisima koji tretiraju predmetnu problematiku.

3. U poglavlju identifikovanje teškoća prilikom izrade izvještaja se konstatuje nepostojanje informacione osnove o stanju i kvalitetu životne sredine...

Odgovor: Prihvata se primjedba. Obrađivač Izvještaja o SPU se kritički osvrnuo i identifikovao teškoće na koje je nailazio prilikom izrade Izvještaja. Nultno stanje će biti dopunjeno na osnovu urađenih sektorskih ekspertiza.

Kao što je i navedeno u DPP-u, razmatrane su brojne varijante trase dalekovoda, ali zbog nepovoljne konfiguracije terena, položaja postojećih i planiranih elektroenergetskih objekata, naselja, kao i realnih ograničenja, nije moguće izbjeći djelimični prolazak kroz nacionalne parkove. Međutim, na tim dijelovima trase posvećena je izuzetna pažnja kako bi se negativni utjecaji sveli na najmanju moguću mjeru. Takođe, uticaj na poljoprivredno obradivo zemljište postoji samo na lokacijama budućih stubnih mjesta, dok će ostalo zemljište na trasi i dalje biti moguće obrađivati kao i do sada.

POGLAVLJE VI

1. U poglavlju VI.1. Prikaz procijenjenih uticaja varijantnih rješenja konstatovano je nepostojanje informacione osnove o stanju i kvalitetu životne sredine...razlog nedostatka nultog stanja, postavlja se pitanje na osnovu čega je izvršena procijena uticaja.

Odgovor: Procjena uticaja planskih rešenja je urađena na osnovu uspostavljenih posebnih ciljeva i indikatora, odnosno podataka o postojećem stanju životne i prirodne sredine koji su bili dostupni. Na osnovu dopunjenih podataka, gdje se procjeni da je potrebno, uradiće se ponovno vrijednovanje planskih rješenja sa aspekta zaštite životne sredine.

2. U tabeli 4. Procijene uticaja mnoge ocijene ciljeva su diskutabilne...

Odgovor: Primedba se prihvata i obrađivač će preispitati procjenu uticaja varijanti plana u odnosu na ciljeve strateške procjene.

3. Dionici Čevo-Šavnik sa zapadnom varijantom apsolutno nije posvećena adekvatna pažnja budući da je na ovoj dionici planiran prolazak dalekovoda u blizini ornitološki značajnih lokaliteta jezera Krupac i Slano koji se nalaze na trasi ptičjih migratornih puteva...

Odgovor: Obrađivač je u fazi Nacrta Plana dao preporuke da se u fazi projektovanja posebno vodi računa o tome da se trasa budućeg dalekovoda udalji od svih zaštićenih zona. Obzirom da je urađena dodatna studija i analiziran bidiverzitet i zaštita prirode kopnenog dijela trase, ti nalazi će biti korišćeni u Predlogu Plana i daće se precizne smjernice u okviru Strateške procjene uticaja na životnu sredinu.

4. Dodatnu pažnju na dionici Čevo-Šavnik potrebno je posvetiti i kanjonu rijeke Komarnice, budući da jedan dio ulazi u zonu blizu predloženog proširenja NP

Durmitor kao i dijelom zalazi u najatraktivniji dio ovoga kanjona klisura Nevidio, turistički atraktivan lokalitet.

Odgovor: Upravo je zbog vodopada Skakavica u blizini kanjona Nevidio, kao i kampa koji se tokom ljetnih mjeseci formira na tom području, trasa dalekovoda dodatno izmaknuta kako bi se eliminisao negativni vizuelni efekt na spomenuto područje.

5. S tim u vezi smatramo da procijena uticaja varijantnih rješenja data u tabeli nije objektivno data...

Odgovor: Kroz Stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu će se nakon dodatno urađene studije izvršiti provjera svih tabela koje su date u Nacrtu SPU.

6. U dijelu VI-2.kao razlog za izbor najpovoljnijeg rješenja konstatuje se da se u svim varijantama Plana očekuju pozitivni uticaji u kontekstu razvoja infrastrukturekao preduslova za dalji privredni i održivi razvoj..imajući u vidu veličinu projekta, može se konstatovati da se ovim kablom stvaraju uslovi i za izgradnju nuklearnih elektrana.

Odgovor: Ne prihvata se primjedba. Ovaj infrastrukturni objekat podrazumijeva i favorizuje izgradnju alternativnih izvora energije i apsolutno ne podržava niti preporučuje izgradnju nuklearnih elektrana. Taj stav će biti iskazan u smjernicama Predloga plana.

7. U tabeli 10.Procjena veličine zticaja planskih rješenja na životnu sredinu i elemente održivog razvoja više je nego evidentno da dionica Šavnik-Pljevlja-zapadna varijanta sa prolaskom preko kanjona Tare koja je izabrana kao optimalna, nije prihvatljiva budući da je znatno više negativnih nego neutralnih ili pozitivnih ocjena i za ovu dionicu je potrebno pronaći alternativno rješenje.

Odgovor: U dijelu prelaska preko kanjona Tare nije moguće obezbjediti plansko rješenje koje neće imati velikog uticaja na životnu sredinu. U tom smislu je i u Strateškoj procjeni uticaja istaknuto niz negativnih ocjena za ovaj dio koridora. Nije moguće provesti dalekovod do Pljevalja a da se u nekom dijelu ne pređe rijeka Tara ili obilaskom uđe u teritoriju Bosne i Hercegovine, što bi dodatno komplikovao čitav projekat. U zoni zapadno od predložene nemoguće je tehnički savladati kanjon Komarnice zbog distanci koje prelaze više stotina metara.

8.Iz analize "Procjena prostornih razmjera uticaja planskih rješenja na životnu sredinu i elemente održivog razvoja na str.56-59 evidentno je da dionice kroz NP Lovćen i NP Durmitor nose velike negativne efekte i ove dvije varijante treba odbaciti...

Odgovor: U dijelu NP Lovćen isključena je varijanta predložena Nacrtom Plana i u Predlogu će se dati istočna varijanta iznad Budve. U dijelu NP Durmitor u Predlogu plana će biti zadržana varijanta preko Level Tare uz demontiranje i uvođenje postojećeg dalekovoda na Đurđevića Tari u zajednički dalekovod 400kV.

9. U dijelu Rezime značajnih uticaja navodi se da implementacija plana proizvodi veći broj strateški značajnih pozitivnih uticaja, ali i određen broj negativnih uticaja na planskom području i u svim tabelarnim prikazima navodi se razvoj elektroenergetske infrastrukture čemu se nikako ne može dati prednost u odnosu na ostale ciljeve procjene uticaja...

Odgovor: U Predlogu SPU u dijelu rezimea izvršiće se određene korekcije u skladu sa promjenama koje su izvršene od faze Nacrta do faze Predloga plana.

10. Na strani 62 se navodi da će realizacija projekta imati jak pozitivan uticaj nacionalnog značaja na razvoj određenih privrednih grana, između ostalih i turizma, međutim uticaj na turizam nije uopšte razmatran.

Odgovor: Na osnovu multikriterijumske evaluacije planskih rešenja može se konstatovati da će realizacija projekta imati jak pozitivan značaj za razvoj različitih privrednih grana (između ostalog i turizma). Pozitivan uticaj na razvoj turizma ogleđa u smislu povećanja stabilnosti snabdevanja električnom energijom većih turističkih središta na Crnogorskom primorju.

11. Uticaj buke i elektromagnetnog zračenja na zdravlje ljudi su samo opisno pomenuti, ali nikakva konkretna ispitivanja ni analize nisu rađene. Dodatna ozbiljna istraživanja i analize su neophodne da bi se sagledao ovaj aspekt.

Odgovor: Primjedba se prihvata. Uticaj elektromagnetnog zračenja na zdravlje ljudi je predmet posebne ekspertize koja se radi i čiji će rezultati i zaključci biti uključeni u finalnu verziju Izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu.

Prethodno naveden odgovor, ali treba napomenuti da su i dodatno kroz Javnu pravu prezentirani podaci o uticaju na zdravlje ljudi, i izvršena dodatna istraživanja i studije o ovoj problematici koja će biti uključena u Predlog DPP-a i Strateške procjene uticaja na životnu sredinu.

12. Uticaj projekta na kulturno nasleđe nije analiziran, što je neophodno...

Odgovor: Primjedba se prihvata. Republički zavod za zaštitu spomenika kulture je uradio ekspertizu koja se odnosi na kuturnu baštinu. Nalazi ove ekspertize i njeni zaključci biće uključeni u finalnu verziju Izvještaja o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu.

POGLAVLJE VII

1. Mjere zaštite nisu adekvatno definisane što i ne čudi budući da ni stanje biodiverziteta i nulto stanje nisu analizirani bez čega je nemoguće definisati adekvatne i optimalne mjere.

Odgovor: Obradivač je mišljenja da su predložene mjere zaštite životne sredine strateški definisane i dovoljne za nivo SPU. Detaljnije mjere zaštite po segmentima životne sredine biće date kroz dalju razradu dokumentacije na nivou projekata, odnosno studije procjene uticaja na životnu sredinu. Tada će biti poznati svi tehnički detalji dalekovoda, provodnika, trafostanica, tačan položaj stubova i dr. Ipak, na osnovu novih saznanja iz urađenih ekspertiza (podmorski priobalni dio, elektromagnetno zračenje i zdravlje ljudi, biodiverzitet nadzemnog dijela trase i kulturna baština), koje će značajno u analitičkom dijelu unaprediti Izvještaj o SPU, moguće je definisati dodatne mjere zaštite.

POGLAVLJE IX

1. Budući da dionica Šavnik-Žabljak u varijantnom rješenju predviđa prolazak kroz BIH, potrebno je razmotriti i analizirati i tu mogućnost u prekograničnom kontekstu.

Odgovor: S obzirom da u Izvještaju o SPU ova dionica (obilazak NP Durmitor) nije predstavljala najpovoljnije varijantno rješenja, obradivač je nije ni razmatrao u prekograničnom kontekstu.

POGLAVLJE XIII

1. Zaključna razmatranja je potrebno revidovati u skladu sa izmjenama budući da minimalizuju potencijalne negativne uticaje koji su očigledni na pojedinim dionicama, dok se s druge strane potenciraju pozitivni efekti za koje nisu data utemeljenja.

Odgovor: Zaključna razmatranja će biti revidovana u skladu sa izmjenama u Nacrtu DPP-a i Strateške procjene uticaja na životnu sredinu i istaći će se pozitivni i negativni efekti.

6. PRIMJEDBE EKOLOŠKOG POKRETA "OZON" NIKŠIĆ

Sugestije i primjedbe ekološkog pokreta "Ozon" pokazuju očigledno nerazumevanje dokumenta *Strateška procjena uticaja na životnu sredinu*. Riječ je o strateškom

dokumentu koji je sastavni dio prostornog plana, a ne o tehničkom dokumentu koji se radi na nivou projektovanja. Otuda su i razlike u terminologiji, uspostavljenim ciljevima i indikatorima, kao i načinu procjene uticaja tj. vrijednovanja planskih rješenja.

1. U dokumentu ne postoji spisak i reference stručnjaka koji su radili SEA...i nedostatak podataka i mjera za zaštitu biodiverzitete.

Odgovor: Prihvata se primjedba. Radni tim sa proširenim spiskom stručnjaka će jasno biti istaknut u završnom dokumentu SEA, dok ne postoji mogućnost navođenja referenci za svakog člana radnog tima. Posebno je urađena studija "Aspekt zaštite prirode i zaštite biodiverziteta u kopnenom dijelu trase dalekovoda/kabla", koju je radio Zavod za zaštitu prirode Crne Gore i ona će biti sastavni dio DPP-a i Strateške procjene uticaja na životnu sredinu, a njene preporuke će biti inkorporirane u Predlog plana.

2. Iako je obrađivač naveo da je trasa dalekovoda od primorja do Pljevalja u skladu sa prostornim planovima posebne namjene NP Lovćen i NP Durmitor, odnosno Nacionalnom strategijom održivog razvoja, ponuđena obrazloženja ne nude argumente koji bi opravdali intervenciju kroz zaštićeni prostor, već ukazuju da bi negativan uticaj na biodiverzitet imao dugoročne i nepopravljive posledice...

Odgovor: Usklađenost sa planovima višeg reda je obrađena u Detaljnom prostornom planu. Izveštaj o SPU je dokument koji prati DPP i koji je na osnovu definisanih ciljeva i indikatora izvršio vrijednovanje varijantnih rešenja.

Kao što je i navedeno u DPP-u, razmatrane su brojne varijante trase dalekovoda, ali zbog nepovoljne konfiguracije terena, položaja postojećih i planiranih elektroenergetskih objekata, naselja, kao i realnih ograničenja, nije moguće izbjeći djelimični prolazak kroz nacionalne parkove. Međutim, na tim dijelovima koridora posvećena je izuzetna pažnja kako bi se negativni utjecaji sveli na najmanju moguću mjeru. To se posebno odnosi na prijelaz preko rijeke Tare gdje se predloženim rješenjem trasa postojećeg 110 kV dalekovoda, koji prolazi izrazito vrijednim turističkim i naseljenim područjem Đurđevića Tare, planira dislocirati i položiti u zajedničkom koridoru sa predmetnim 400 kV dalekovodom na znatno zaklonjenijem području udaljenom više od 3 km sjevernije od mosta na Đurđevića Tari. Takođe, varijanta trase koja prolazi iznad Budve se razmatra kao alternativa varijanti koja prolazi središtem Lovćena, kako bi se izbjegao prolazak dalekovoda kroz središnji dio nacionalnog parka.

3. U dijelu dokumenta II "Opis postojećeg stanja i životne sredine i njenog mogućeg razvoja", nije adekvatno opisano stanje biodiverziteta...

Primedba se uslovno prihvata. Izveštaj o SPU nije po svaku cijenu nalazio "opravdanja" za planirane intervencije u prostoru. Obrađivač je mišljenja da je ovaj dokument krajnje kritički analizirao i vrijednovao planska rješenja i ukazao na one planirane aktivnosti koje mogu imati značajan negativan uticaj na životnu sredinu i okruženje. Staništa su posebno analizirana u studiji Zavoda za zaštitu prirode Crne Gore koja je urađena u toku javnog uvida, a rezultati će biti obrađeni i predstavljeni u konačnoj verziji SPU.

4. U dokumentu SEA obrađivač, kada je uticaj projekta na šumski kompleks u pitanju, iznosi kontradiktorne podatke... Trasa dalekovoda prolazi kroz šume i šumska zemljišta i trajno će biti narušena staništa i migratorni putevi određenih životinjskih vrsta, kao trajno izmjenjeni pejzaž..

Odgovor: Primedba se prihvata. Obrađivač će još jednom provjeriti eventualnu kontradiktornost vezanu za šumski kompleks. U ovoj fazi dobijeni su i detaljniji rezultati stanja šumskih površina i sastojina, tako da će biti izvršena dopuna ovog dijela Izveštaja o SPU:

Što se tiče koridora dalekovoda koji je definisan DPP-om, činjenica je da infrastrukturni objekt ovakvog značaja i dimenzija ima za posljedicu određene promjene u prostoru. U šumskom području nužna je izrada šumske prosjeke i njeno redovno održavanje. Međutim, šumska prosjeka zavisi od visine rastinja i visine provodnika iznad tla, tako da kroz izradu Projektne dokumentacije detaljnom analizom šumskog područja, širinu šumske prosjeke treba svesti na minimum, pri čemu takođe treba razmotriti mogućnost očuvanja postojećeg ili sadnje novog niskog rastinja koje ne ugrožava propisane sigurnosne udaljenosti do provodnika, a vizuelno pozitivno djeluje na prostor. U okviru širine koridora od 1km, projektnom dokumentacijom će se odrediti uža trasa dalekovoda na način da u najvećoj mogućoj mjeri sačuva šumsko zemljište i nikako se neće birati najkraća distanca. Neosporno je da do određenih promjena u prostoru mora doći, a DPP i SEA će dati jasne preporuke za svođenje negativnih uticaja na najmanju mjeru.

5. Imajući u vidu da su više lokaliteta (Jaz, Slano i Krupačko jezero, NP Lovćen) identifikovani od strane stručnjaka kao migratorni koridori ptica, nedopustiva je konstatacija obrađivača da uticaji na ornitofaunu "nisu okarakterisani kao strateški značajni"...smatramo da je trasa dalekovoda u suprotnosti sa Ptićjom direktivom EU.

Primjedba se ne prihvata. U poglavlju *III. Identifikacija područja za koja postoji mogućnost da bude izloženo značajnom riziku*, između ostalog, konstatovano je da u delu Čevo-Šavnik dalekovod prolazi pored jezera Krupac i Slano koji su identifikovani kao IBA područje. Pored ovog nalaza SPU, u sledećem poglavlju *IV. Postojeći problemi u pogledu životne sredine* na osnovu sedam kriterijuma za utvrđivanje značajnih uticaja na životnu sredinu (str.38) eksplicitno je navedeno da postoji uticaj na ornitofaunu (str.39). Obrađivač je na osnovu uspostavljenih posebnih ciljeva i indikatora u SPU ustanovio da on **nije strateški značajan**, već će uticaj na ornitofaunu biti predmet bliže razrade u studiji Procjene uticaja na životnu sredinu.

6. Generalno sagledavajući podatke korišćene za dokumenta SEA izvodi se zaključak da je potrebno bilo u početnoj fazi uraditi dodatne studije kako bi se realno mogli predstaviti uticaji projekta na životnu sredinu i predvidjeti adekvatne mjere.

Odgovor: Primedba se prihvata. Svakako da bi efikasnije bilo da su rezultati bili dostupni u početnim fazama izrade Strateške procene uticaja na životnu sredinu. Na osnovu prvog sagledavanja stanja, dostupnih podataka i urađenog koncepta Izvještaja o SPU preporučena je izrada četiri dodatne ekspertize (podmorski priobalni deo, elektromagnetno zračenje i zdravlje ljudi, biodiverzitet nadzemnog dijela trase i kulturna baština) koje će značajno u analitičkom delu unaprijediti Izvještaj o SPU.

7. Znajući da je kanjon rijeke Tare (Rezervat Biosfere MAB), UNESCO, jedan od najvalorizovanijih prirodnih resursa u našoj državi, nelogično je razmišljati o dodatnim intervencijama u ovom dijelu, a kamoli planirati trasu dalekovoda koja bi imala trajne posledice na životnu sredinu i svakako negativne finansijske efekte na sadašnje i buduće generacije.

Odgovor: Primedba se prihvata. U SPU je na više mesta naglašeno da je posebno osjetljivo pitanje kanjona rijeke Tare (rezervat biosfere MAB) koji je pod UNESCO zaštitom. Izvještaj je ovo identifikovao kao jak negativan uticaj i dao odgovarajuće preporuke (uvođenje postojećeg dalekovoda u isti koridor – Lever Tara, mjere zaštite i dr) za smanjenje negativnog uticaja.

S obzirom da, iz objektivnih razloga kao što je i navedeno u DPP-u, nije bilo moguće u potpunosti zaobići nacionalne parkove, odabrane su trase koje imaju najmanji negativni efekt na područje nacionalnih parkova, što se posebno odnosi na prijelaz preko Tare, gdje se predloženim rješenjem predlaže izmještanje trase postojećeg 110 kV dalekovoda u zajednički koridor sa predmetnim 400 kV dalekovodom, na znatno zaklonjenije područje udaljeno više od 3 km sjevernije od mosta na Đurđevića Tari.

8. Upravo je neosporan negativan uticaj na zaštićena područja, te biodiverzitet, u suprotnosti sa tvrdnjom obrađivača da će projekat imati pozitivne uticaje na razvoj turizma (str.62).

Primedba se ne prihvata. Primedba je neosnovana a turizam je izvučen iz konteksta cijelog pasusa sa str.62. Na osnovu multikriterijumske evaluacije planskih rješenja, može se konstatovati da će realizacija projekta dalekovoda imati jak pozitivan značaj za razvoj različitih privrednih grana (između ostalog i turizma). U svakom slučaju se pozitivan uticaj na razvoj turizma ogleda u smislu povećanja stabilnosti snabdijevanja električnom energijom većih turističkih središta, prije svega na Crnogorskom primorju, a u za područje Žabljaka.

U okviru DPP-a, koridor je odabran na način da se maksimalno udalji od poznatih prirodnih, kulturnih, sakralnih, stambenih, turističkih i drugih značajnih objekata i područja kako bi se maksimalno očuvala njihova vrijednost. Takođe treba naglasiti da

razvoj turizma podrazumjeva i izgradnju novih turističkih objekata koje je neophodno priključiti na električnu mrežu, te je u tom smislu potrebno osigurati kvalitetno i pouzdano napajanje potrošača razvojem adekvatnih elektroenergetskih objekata, što je dodatno uvaženo ovim DPP-om. Nije moguće očekivati turistički razvoj bez infrastrukturne opremljenosti, niti izgraditi dalekovod i kabal bez ikakvih promjena u prostoru i evidentnog negativnog uticaja na ambijentalne vrijednosti i životnu sredinu. Cilj i DPP-a i Izveštaja o SEA je da se daju Smjernice i preporuke za dalju fazu izrade projektne dokumentacije, da se ti uticaji smanje na najmanju mjeru, predvide mjere zaštite u skladu sa relevantnom zakonskom regulativom, uz obavezu poštovanja svih državnih i međunarodnih propisa kad je izgradnja ovakvog infrastrukturnog objekta u pitanju.

9. Što se tiče eventualnog podvodnog kabla Crna Gora -Italija i njegovog negativnog uticaja na podmorje, nedopustivo je da SEA ne bude utemeljena na provjerenim podacima i da ne ponude adekvatne mjere zaštite.

Odgovor: Primedba se prihvata. Uticaj kabla na podmorje je detaljno obrađeno u studiji *Zaštita biodiverziteta u morskom priobalnom delu trase i izlaska kabla iz mora* koju su uradili Institut za biologiju mora i Hidrometeorološki zavod. Najvažnji nalazi i zaključci iz studije će biti uključeni u Izveštaj o SPU.

10. Obradivač navodi da je glavni nedostatak u postupku SEA nepostojanje informacione osnove o stanju i kvalitetu životne sredine, zbog čega nema nultog stanja, a iz čega proizilazi zaključak da su ponuđene mjere monitoringa stanja životne sredine neadekvatno obrađene i da ne ispunjavaju suštinsku namjenu.

Odgovor: Primedba se ne prihvata. Obradivač je mišljenja da je predviđeni program praćenja stanja (monitoring) životne sredine adekvatno definisan na osnovu iskustava u izradi sličnih studija u zemljama iz okruženja. Nema ničeg lošeg u tome što se obradivač Izveštaja o SPU kritički osvrnuo i identifikovao teškoće na koje je nailazio prilikom izrade Izveštaja. Zbog takve konstatacije u Nacrtu SEA su se preduzele dodatne aktivnosti i izrada navedenih studija koje će doprinijeti da ovi aspekti budu u konačnom Izveštaju adekvatno tretirani, tako da će nultno stanje biti dopunjeno na osnovu urađenih sektorskih studija/ekspertiza.